

NaderBekeken

Bewonder de bruidegom!

Verder in dit nummer o.a.:

- Gods huis verbouwen
- Oogappel
- Troostdoorgevers

Bruiloft

Toen riep de mens uit: 'Eindelijk een gelijk aan mij, mijn eigen gebeente, mijn eigen vlees, een die zal heten: vrouw, een uit een man gebouwd.'

(Genesis 2:23)

Toen hoorde ik iets als een stem van een grote menigte, van geweldige watermassa's en van krachtige donderslagen zeggen: 'Halleluja!

De Heer, onze God, de Almachtige, heeft het koningschap op zich genomen.

Laten we blij zijn en jubelen, laten we hem de eer geven!

Want de bruiloft van het lam is gekomen en zijn bruid staat klaar.

Zij mag zich kleden in zuiver, stralend linnen.'

Want dit linnen staat voor al het goede dat gedaan is door de heiligen.

(Openbaring 19:6-8)

*goedheid
vriendelijkheid
nederigheid
zachtmoedigheid
geduld*

Schriftlicht
Henk Room

Ik wil het graag hebben over het schitterendste wat God ooit heeft bedacht. Geen wonder dat Hij dit vergelijkt met een vrouw. Waarom heeft God alles geschapen?

Natuurlijk, om er genoeg aan te beleven. Maar vergeet niet: Hij wilde voor zijn Zoon een *bruid*! God houdt ontzettend veel van Hem. Hij gunt zijn Zoon het allerbeste.

Eerste bruiloft

De mens is het 'topstuk' van Gods schepping. Eerst Adam, maar met hem alleen was Gods schepping nog niet goed. Met Adam en Eva sámen schept God het beeld van zichzelf. Kinderen van Vader. God de eigenaar van alles, zij sámen rentmeester. Koning en

koningin op aarde. Met hen zet God 'het haantje op de toren' van zijn immense scheppingswerk. Mens in twee edities. Eerst is Adam alleen. Hij heeft een 'tegenover' nodig. Hij, gemaakt uit stof, uit aarde. Breekbaar materiaal. Dat hij leeft, is een wonder. Het kan alleen omdat God hem de levensadem geeft. Zij, de luxe uitvoering van hem. 'Een rib uit zijn lijf.' Een verrassende herkenning volgt! Het eerste bruiloftslied. *Eindelijk een gelijk aan mij, mijn eigen gebeente, mijn eigen vlees, een die zal heten: vrouw, een uit de man gebouwd.* Je gebeente is je wezen, zoals je ten diepste bent. 'Jij bent wie ik ben.' Maar ook vlees: kwetsbaar. De mens en zijn tegenover zijn breekbaar en naakt.

Laatste bruiloft

Zou God toen ook niet aan de laatste Adam hebben gedacht? Aan de bruiloft die we samen met Hem zullen vieren?

Er is vanaf Genesis 3 iets in deze wereld dat het rijk van Satan heet. Het heeft geen rechten van God gekregen en toch is het er. Zo machtig was Satan, dat hij tegen Christus zegt: Ik kan beschikken over alle koninkrijken (Luc. 4). De eerste Adam speelde samen met zijn Eva Satan die macht in handen.

Maar dan verandert God zijn plannen niet! Hij denkt nog steeds aan die laatste bruiloft. De Vader gunt zijn Zoon de mooiste bruid. Eén die het leven krijgt uit Hem. Hij laat zijn lichaam breken en deelt zichzelf aan haar uit als brood. Zij is zijn lichaam. Via deze weg komt God bij het doel. Het doel is zijn rijk van vrede en recht. Een wereld aan de voeten van zijn Zoon met naast Hem zijn bruid. De vrouw die uit Hém komt en bij Hém past. Het doel is dat de Zoon zich met zijn bruid onderwerpt aan God, die over alles en allen zal regeren (1 Kor. 15:20-28).

Het is niet goed dat de eerste Adam alleen is. Hij kreeg van God de mooiste vrouw van de wereld. Er was er maar één, maar zij was wel de mooiste. Toen Gods Zoon in deze wereld kwam, zocht Hij niet gewoon een leuke vrouw. Hij kwam de wil van Vader doen. Hij zocht de vrouw die Vader voor Hem op het oog had. Daarvoor verdroeg Hij onpeilbaar lijden en schande. Gewillig, want Hij dacht aan de vreugde die voor Hem in het verschiep lag (Heb. 12). Waar dacht Hij aan? Aan het bruiloftsfeest met de allermooiste vrouw die God voor Hem in gedachten had.

Hoe zie je jezelf?

Die bruid vindt zichzelf helemaal niet zo bijzonder. Ik ben maar een van de vele wilde bloemetjes in de vlakte van Saron (Hoogl. 2). 'Nee,' zegt haar bruidegom, 'jij bent een prachtige lelie die afsteekt tegen een veld vol met distels!' Ja, hoe zie je jezelf?

Dat hangt samen met je achtergrond. Waar kom je vandaan? Waarheen ben je op weg? Welk doel heb je voor ogen? En hóe ben je daarheen op weg?

Van wie ben jij er één? En wij samen? Wij komen bij de eerste Adam en Eva vandaan. En zij, waar komen zij vandaan? Bij God (Luc. 3:38). Als Hij je Vader is, dan zie je dat ook. Elke avond wandelt God met hen in de tuin van Eden. Wat zijn ze blij met elkaar. Bij Hem liggen de wortels van ons leven. Maar Adam en Eva gooien de deur naar Vader met een klap in het slot. Het lijkt zo mooi om je eigen gang te gaan. Van niemand afhankelijk. Eerst lijkt het misschien een tijdje goed te gaan. Maar dan komt onvermijdelijk het moment dat je het doorkrijgt: ik ben helemaal alleen. Ontworteld! Het loopt me uit de hand. Ik dobber maar een beetje rond. Mijn eigen gang gaan, wat betekent dat eigenlijk? Brengt dat nou geluk? Gericht op mezelf ben ik nergens thuis. En wij samen? Gericht op onszelf raken we Vader kwijt. Waarheen ben je dan nog op weg?

Maar God blijft aan die laatste bruiloft denken. De bruidegom zelf brengt ons bij Vader terug. Hij gaat voorop, wij moeten volgen. *In het huis van mijn Vader zijn veel kamers. Ik ga daarheen terug, om een plek voor u te bereiden.*

Bij Hem is het niet moeilijk de weg naar huis te vinden. Dat is de weg naar de bruiloft! Daarheen weten we de weg. *Ik ben de weg, de waarheid en het leven* (Joh. 14). Hoe dichter je bij je bruidegom blijft, hoe beter je zijn stem kunt horen, hoe duidelijker je de weg herkent.

In het atelier

Hóe ben je op weg naar de bruiloft? Dat is voor geen enkele bruid een vraag. Je gaat je voorbereiden op het feest van je leven! Hoe doe je dat anders, dan te zorgen voor een schitterende bruidsjaпон. Wat kun je daar tijden druk mee zijn. Belangrijk is dat je duidelijk hebt hoe die japon eruit moet gaan zien. Ze wordt samengesteld uit de goede daden van de heiligen. Prachtig materiaal. Zuiver, stralend linnen, prachtig wit, omdat Christus de daden van zijn bruid parelwit maakt.

Kolossenzen 3 tekent het model voor je uit (vs. 12-13). Je vuile plunje moet uit: ontucht, zedeloosheid, hartstocht, lage begeerten, hebzucht. En ook: woede en drift (vs. 5,8).

Trek daarvoor in de plaats maar *goedheid* aan. Eigenlijk staat er *vriendelijkheid*. Niet als karaktertrek waarvan je nu eenmaal veel of weinig hebt, maar als geschenk van Christus. Allemaal moeten we ons daarmee gaan kleden. Bid er maar om. Vriendelijkheid houdt er rekening mee dat op elk mens 'voorzichtig!' en 'breekbaar!' staat. Je denkt na over het effect van je woorden of daden op een ander. Een prachtig huwelijkscadeau, dat steeds meer invloed op je karakter gaat krijgen.

Die jurk moet ook gemaakt worden van *nederigheid* (bescheidenheid). Nederig zijn was in de tijd van Paulus, net zo min als vandaag, gebruikelijk. Het hoort bij slaven, het is beneden je stand. Vandaag is het niet anders. Maar nederigheid is geen kruiperigheid of slijmen. Nederigheid krijg je wanneer je eerlijk kijkt naar jezelf. Door jezelf te zien in het licht van God, kom je van je troon af.

Zachtmoedigheid is het volgende pand van de japon. Als je je niet meer laat hinderen door je ego, krijg je de handen vrij om te dienen. Dat lukt pas goed

NaderBekeken

- **Schriftlicht**
Bruiloft 198
Henk Room
- **Kroniek**
Mijn huis! 201
Verbouw 202
Jan Wesseling
- **Thema**
God is almachtig en goed in Genesis 2 en 3 205
Pieter Niemeijer
- **Column**
De sportzomer is voorbij 209
Gijs Zomer
- **Woordwaarde**
Kostbaar en kwetsbaar 210
Hans de Wolf
- **Klimaatafspraken**
Van hoofdstukken, artikelen en formuleringen 213
Pieter Niemeijer
- **Rondblik**
Geloofsbeleving op straat 214
Piet Houtman
Duurzaam 216
Ferdinand Bijzet
- **Gemeentebreed**
Elkaar troosten 218
Aryjan Hendriks
- **Gelezen**
Een spiegel voor eigen identiteit 220
Leendert Joosse
'Jesaja doelde op Jezus...' 223
Harm Boiten
- **Gedicht**
Jezus: Raadsman, Wonderbaar.
Koos Geerds 224
Gert Slings
- **Persrevue**
De liturgie is niet van ons 225
Het christendom groeit 226
Perry Storm

als je beseft dat alleen je bruidegom je echt gelukkig maakt.

Ook *geduld* is fraai om aan te trekken. Het zorgt ervoor dat je er alles aan doet om het uit te houden met elkaar. Dat je rekening houdt met de zwakke plekken van de ander. Want God is zo ontzettend geduldig met mij.

Die vriendelijkheid, nederigheid, zachtmoedigheid en geduld moeten wel iets zijn wat je raakt vanbinnen. Want Paulus zegt eerst nog: *U moet zich kleden in innig meeleven*. Van binnenuit ben je daar intens op gericht. Die prachtige japon zorgt dat je verandert. Eerst vanbinnen, dan gaat het naar buiten. Elke dag weer is het een drukte van belang in het atelier. De bruiloftsjurk moet verder af. Het is een hele toer. Maar het wordt wel prachtig en bijzonder! Echt iets alleen voor de allermooiste bruid en voor de meest unieke bruidegom. Het allermooiste is nog dat die japon spreekt van zijn weergaloze liefde. De bruidegom betaalt de prijs voor de stof. Hij heiligt ook het resultaat. De bruiloftsjurk wordt haar *gegeven*, terwijl ze er zo druk mee bezig is. Maar is dat niet kenmerkend voor al je (creatieve) bezigheden in het koninkrijk?

Proef op de som

Proef op de som is wat Paulus zegt in vers 13.

Verdraag elkaar en vergeef elkaar, als iemand een ander iets te verwijten heeft; zoals de Heer u vergeven heeft, moet u elkaar vergeven.

Dat is misschien wel het moeilijkste. Vergeving is niet hetzelfde als verzoening. Vergeving is dat je de schuld die een ander heeft tegenover jou, losmaakt van zijn of haar persoon. Je ziet af van vergelding. Verzoening gaat nog een (flinke) stap verder. Dat houdt herstel van geschonden verhoudingen in. Die stap kan niet iedereen zetten. Vergeven betekent ook niet: het er nooit meer over hebben. Nee, het is een daad. Zoals God doet. Hij maakt

de zonde van ons los en legt ze op de schouders van Christus. God zet nog een enorme stap verder: Hij verzoent ons met zichzelf en neemt ons mee op weg naar de bruiloftsdag.

Bewonder de bruidegom!

Hoe blijf je gemotiveerd en vitaal werken aan die bruidsja-pon? Hoe houd je dat als bruid nu al eeuwenlang vol? Wat is het schitterend wat Psalm 45 daarover zegt. Een prachtig gedicht, een kunstig liefdeslied. De melodie klinkt ook al romantisch: Op de wijs van 'De Lelies'. Er hangt een sfeer waarin je je aanstaande man de mooiste van alle mensen noemt (vs. 3). Hij weet met zijn lippen je hart te beroeren. Je loopt hier een bruiloft binnen die op het punt van beginnen staat. Zoals die in Israël wordt gevierd wanneer een koning trouwt met zijn koningin.

loopt over de rand van deze psalm. Er is maar één koning, één bruidegom die beantwoordt aan dit profiel. Dat is de Heer Jezus Christus, zegt Hebreëen 1. In Hem schittert Gods luister vanuit die eeuwige troon.

En wie is de bruid? De koning is verrukt over haar. In Psalm 45 is dat een mooie prinses uit Tyrus. De bruid van Gods Zoon is Christus' kerk (Op. 19). Het nieuwe Jeruzalem, de kerk wereldwijd. Onoverzienbaar voor ons. Maar toch telkens zichtbaar als je in de ruimte van Christus' gemeente komt.

Hoe is dat als bruid in een vreemd paleis, naast zo'n geweldige koning? Psalm 45 geeft goede raad: *Luister, dochter!* Bewonder je bruidegom. Zoek het niet in wat te diep, te hoog, te moeilijk voor je is. Maar begin ermee Hem te bewonderen! Dat is niet moeilijk, als je ziet hoe Hij écht voor waarheid gaat en voor nederigheid en recht (vs. 5)! Hij is een koning die oprecht wil *dienen*. Merk hoeveel liefde Hij voor je

voelt. Als je Hem ziet, gaan je gedachten vanzelf naar je bruidsja-pon. Vergeet het rijke paleis van je vader in Tyrus, opgetrokken uit de cultuur van Baäl. Buig je voor Gods Zoon, Hij is je heer! En Hij begeert je schoonheid. Hij geniet van je witte bruidsja-pon. Hij geniet van je als de ene bruid die past bij Hem. Niet meer kwetsbaar en naakt. Maar sterk in zijn kracht en stralend zonder vlek of rimpel.

Het is het moment waarop de bruid bij haar bruidegom wordt gebracht. Een bruid voor de koning over Góds volk. Tegelijk merk je dat alles wat over die koning wordt gezegd, een gewone koning overstijgt. Volken vallen dood voor hem neer (vs. 6). Alle volken zullen hem prijzen (vs. 18). Uw troon is voor altijd en eeuwig (vs. 7). De inhoud

Mijn huis!

Kroniek
Jan Wesseling

Over huizen wordt veel gepraat. Zeker sinds de huizenmarkt is ingestort. Waar de bomen tot in de hemel leken te groeien, staan sinds 2008 heel wat huizen onder water. Je moet even door de uitdrukking heen leren kijken, maar bedoeld wordt dat de waarde van je huis lager ligt dan de waarde van je hypotheek. Verliesgevend, dus.

Een huis doet ertoe. Als plek om te wonen, als middel om financieel een vermogen op te bouwen, een thuisbasis om je kinderen groot te brengen. Je betaalt ervoor, klust eraan en leeft erin. Onlangs vertelde iemand me dat het huis waarin ze was geboren en getogen, vanwege de scheiding van haar ouders verkocht werd. Dat voelt alsof de basis onder mijn leven wegvalt, zei ze. Je huis is je thuis.

Hoofdbewoner

Dat beeld past God zelf ook toe op de kerk. Het is zijn huis. Laat het beeld even op je inwerken. God bedacht het ontwerp. Het geheel wordt geconstrueerd door zijn Geest. Zijn Zoon heeft er een onnoemelijk kapitaal voor betaald. Het wordt bevolkt door de kinderen van God. Maar zij zijn niet de hoofdbewoners.

Het is en blijft het huis van Góð. Hij is almachtig, eeuwig, onzienlijk, onmetelijk. Toch behaagt het Hem op aarde een woonplek te creëren, waar ook mensen zich thuis mogen voelen. Dat zit al verscholen in de naam kerk. Afkomstig van *kuria-kè*: van de Heer. Alleen die aanduiding al bepaalt je manier van kijken. Tenminste, als het goed is. Maar het gaat niet altijd goed.

Een paar jaar geleden hoorde ik iemand met nauwelijks verholten afschuw in haar stem zeggen dat ze rilde bij de aanduiding 'kerk'. Dat deed haar denken aan star, kil, liefdeloos, aan vaste vormen die je hart niet raken en aan hete hoofden, maar koude harten. De aanduiding 'gemeente' ademde veel meer warmte, menselijkheid, samenleven en hartverwarmende inzet en dienstbaarheid. Het valt niet altijd mee om door die aanduiding 'kerk' heen te kijken en de Eigenaar, onze Heer te blijven zien. Om oog te houden voor zijn liefde, om geraakt te blijven worden door zijn genade, om te vertrouwen op zijn oneindige wijsheid.

Oordeel

Ook over het huis van God wordt veel gepraat. En wie zijn oor te luisteren legt, hoort zomaar vooral een kritische toon. Ook krantenkoppen stralen zelden verwondering of dankbaarheid uit. Vrijwel altijd wordt de kerk in gebreke gesteld. De vorm past niet meer bij deze tijd. De dienst is zomaar vooral saai. De preek spreekt niet aan. De voorganger voldoet niet. De liederen zijn te opgewekt of te oudbakken. De mensen stellen teleur. Processen brengen niet wat je ervan verwacht. De kerk

lijkt zijn beste tijd te hebben gehad. Toegegeven: maar al te vaak zit er wel een kern van waarheid in. Op z'n minst kun je het vaak ergens wel begrijpen. En het verlangen erachter is echt niet altijd uit de lucht gegrepen. Wie verlangt er nou niet naar enthousiasmerende diensten, aansprekende preken, hartverwarmend functionerende gemeenten en eigentijdse vormen, die tegelijk recht doen aan wie God in wezen is?

En toch... alles bij elkaar genomenervaar ik veel van die kritiek ook als een dissonant. De toon waarop die geuit wordt, trilt zomaar op de golflengte van ontevredenheid, onvervuld verlangen, onderhuids verwijt. Van moeite met het onvolkomene. Met ergernis vanwege het gebrek aan glorie. Maar al te vaak is de toon beoordelelend. Of sterker, veroordelend. Maar hoezeer oordelen ons als mensen ook in het bloed zit, het kan ook een vorm van hoogmoed laten zien. Je stelt je op enige afstand op, kijkt, analyseert en vormt je een oordeel. En voor je het weet, gaat je punt in je manier van kijken overheersen. Je hebt een scherp oog voor de splinter. En langzaam maar zeker zie je bijna niks anders meer dan dat en gaandeweg raakt je gevoel erdoor geprikkeld.

Toon

Gods huis staat vooral bloot aan kritiek. Nogmaals, ik zeg niet dat er niet het nodige op valt aan te merken. Maar het kan zo in schril contrast staan met hoe de Here zelf over zijn gemeente spreekt. Zijn toonhoogte verschilt nogal eens

van de onze. In de Bijbel worden vaak heel positieve aanduidingen gebruikt. Hartverwarmende beelden. Gods kerk als kudde, waar de Herder met een warm hart voor zorgt. Als bruid, waar zijn liefde naar uitgaat en die op een goede dag stralend en (pas dan) zonder enige smet voor Hem zal staan. Gods tempel, een heilige plek, waar het Hem belooft contact te leggen met sterfelijke wezens, en waar hun offers, aanbidding en gebeden Hem aangenaam zijn. Een plek, waar Jezus ze ontmoet verwelkomt met zijn liefde en genade, omdat die hulp en houvast geven, bij sterven en leven. Geroepen heiligen. Al die mensen, met hun zonden en gebreken, met hun onvermogen en onmacht, heeft

Hij doelbewust geroepen om bij Hem te horen. Al vaker denk ik: misschien moeten wij wel leren het onvolkomene te zien, niet om erin te blijven hangen, niet om er voortdurend op te focussen, niet om verwijtend en kritisch van te worden, maar om te ontdekken hoe diep Gods liefde gaat, hoe verrijkend zijn genade is en hoe onbegrijpelijk zijn wijsheid. Over hoe oneindig veel liefde moet de Here Jezus beschikken, om door de eeuwen heen al die mensen met al hun onhebbelijkheden te kunnen verdragen? Veel sterker nog: lief te hebben? Lijken we tegen wil en dank niet zomaar op die man die onnoemelijk veel kwijtgescholden kreeg van de koning, maar vanwege een veel en veel kleiner bedrag z'n schuldenaar naar de keel greep?

Flonkeren

In Gods gemeente wordt de veelkleurige wijsheid van God zichtbaar. Laat ik de tekst maar even helemaal noemen: *Mij, de allerminste van alle heiligen, is de genade geschonken om de heidenen de ondoorgrondelijke rijkdom van Christus te verkondigen, en voor allen in het licht te stellen hoe het mysterie dat in alle eeuwen verborgen was in God, de schepper van het al, werkelijkheid wordt.*

Zo zal nu door de kerk de wijsheid van God in al haar schakeringen bekend worden aan alle vorsten en heersers in de hemelsferen, naar het eeuwenoude plan dat hij heeft verwezenlijkt in Christus Jezus, onze Heer, in wie wij vrijelijk toegang hebben tot

God, vol vertrouwen door ons geloof in hem. (Ef. 3:8-12).

De gemeente van de Here Jezus als een flonkerende diamant. Zijn kostbaar eigendom (Deut. 7:6; Ps. 135:4). Zijn oogappel. Daar klinkt trots in door. Hij is er superzuinig op. Vandaar ook de indringende waarschuwing van Paulus: 'Schendt iemand de tempel van God, dan zal God hem of haar schenden, want Gods tempel is heilig – en die tempel bent u zelf.'

Bij alles wat je van de vroegere kerkvisie van 'vrijgemaakten' kunt vinden, was hoe dan ook dit diepe besef vitaal aanwezig. In mijn waarneming kwijnt dat diepe besef al meer weg.

Wat ik vaak mis, is een gezond uitgangspunt: dat de Zoon van God uit de

hele mensheid zich een gemeente vergadert, beschermt en onderhoudt. De kerk is niet ónze toko, maar Góds huis. Geheiligd, niet in zichzelf, maar in Christus. En daarom ben ik huiverig voor een genade-loze beoordeling.

Ontroerd

In de loop der jaren heb ik vaak op catechisatie een voorbeeld gebruikt. Ik vroeg de opgroeiende tieners naar hun beleving bij een kerkdienst. Meestal was die, zacht gezegd, niet onverdeeld positief. Zeker niet wanneer de kerkdienst op zondagmorgen op een best wel vroeg tijdstip begon. Maar vervolgens probeerde ik het perspectief van kijken te veranderen. 'Denk je eens in, dat op dat vroege tijdstip de Here Jezus zelf bij de kerkdeur zou staan. Zijn liefde gaat uit naar iedere kerkganger. Voor hen heeft Hij, hoofd voor hoofd, aan het kruis zijn leven geofferd. Dag in, dag uit is zijn Geest intensief met ze bezig. Hij zet alles op alles om ze behouden op hun eindbestemming te laten aankomen. Iedere kerkganger is een toonbeeld van zijn liefde, zijn genade, zijn wilskracht en zijn wijsheid. Ze komen om zich weer afhankelijk te weten van God in de hemel, om Hem te aanbidden, aan het Woord te laten en hun leven te offeren. Dat is in elk geval wel de bedoeling. Vraag: hoe zou Jezus kijken? Mopperend? Of ontroerd?'

Verbouw

In en rond het huis is het een drukte van belang. De tijden veranderen, smaken verschillen, nieuwe trends zetten door. De verbouwing is in volle gang. Binnenshuis: niet-dragende muren worden gesloopt, het interieur wordt vervangen, de sfeer aangepast en het gebouw eigentijds gemaakt. Maar

ook aan de buitenkant wordt er uitgebouwd.

Binnenshuis

De verbouw valt met name waar te nemen in en rond de erediensten. Voor een deel hangt dat met elkaar samen.

- In de plaats van een vaste liturgische orde, waarbij de onderdelen een goed doordacht geheel vormen, komt er een voorkeur voor het spontane en onverwachte. Een voorspelbare kerkdienst wordt al gauw als saai ervaren en verrassingen doen het goed. In het ergste geval moet

een dienst vooral een 'event' zijn, waarin je geraakt en vermaakt wordt.

- Het accent verschuift van een inhoudrijke, maar langdurige preek naar verlangen om elkaar te ontmoeten, met elkaar om te gaan en het geloofsgesprek te voeren. Dat je 'iets' hebt met elkaar, wil je daarin ook meemaken.
- De nadruk valt niet meer zozeer op de zuivere leer, maar op de sfeer. Heel wat jongeren maken hun kerkkeus op dat punt. Is de sfeer warm? Voel je je welkom?
- Niet de vraag of een preek 'schriftgetrouw' is en goede uitleg biedt, maar of je geraakt wordt, of de preek je wat dóet, is zomaar het criterium aan de hand waarvan een

Er wordt heel wat in het werk gesteld om de van God vervreemde mens van nu met het evangelie te bereiken. Wanneer die geen stap meer zet in een klassieke, gestructureerde kerk, hoe leg je dan verbinding en breng je het evangelie over? Dan is het zaak om erop uit te trekken, de wereld en de samenleving in.

Het onlangs verschenen boek van Stefan Paas *Vreemdelingen en priesters* gaat erover. Vooral in en rond grote steden komen missionaire en gemeentestichtingsprojecten van de grond. Remmelt Meijer zet het concept ervan kort neer in een video op facebook (<https://www.facebook.com/nlzoekt/videos/1085902628157105/>). Jos Douma schrijft er regelmatig over op zijn site 'Léven in de kerk'.

preek beoordeeld wordt.

- Psalmen slaan al minder aan. Ondanks richtlijnen vanuit de synode en ondanks principiële onderbouwing lijken ze het al meer af te leggen tegen opwekkings- en andere eigentijdse liederen. Argument: 'Ik heb niet zo veel met psalmen.' Achterliggend verlangen: in directe, eigentijdse taal God aanbidden en je nood klagen.
- Kerkmuren worden in hoog tempo brosser. We moeten niet meer in hokjes denken, maar de eenheid in Jezus Christus beleven en vormgeven.

Uitbouw

Behalve een interne verbouwing zie je ook dat aan de buitenkant gewerkt wordt aan uitbouw.

Léven

De naam van die site is veelzeggend. Jos Douma schreef al in 2009: in de naam zitten 'twee boodschappen: 1) het is niet altijd gemakkelijk om te functioneren binnen een "traditionele" kerk, 2) er is ook in "traditionele" kerken waarlijk nog wel LEVEN te vinden! De discussies rond "emerging church" en gemeentestichting ademen wel eens iets van: "We hebben de hoop voor de traditionele kerken opgegeven, we moeten iets nieuws beginnen." Tegelijk wordt de laatste tijd ook steeds meer duidelijk dat het niet om alternatieven gaat maar om de vraag: hoe kunnen "traditionele" kerken en "nieuwe" geloofsgemeenschappen samen zich richten op het zichtbaar en ervaarbaar maken van het koninkrijk van God?'

Thuis

Remmelt Meijer is er met de nieuwe publicatie *Missiegemeenschappen* op uit om de kerk te 'downsizen'. Kerk-zijn voltrekt zich niet in de eerste plaats in een massale kerkdienst, maar het gaat erom dat we het geloof delen, en het leven delen door samen te eten en elkaar lief te hebben.

Het boek zet je (volgens Meijer) neer op het kruispunt van onze eigen tijd: sociale verbanden worden losser en kerken boeten in op het niveau van instituut zijn. Steeds meer komt hij de vraag tegen: 'hoe zijn we nog een "wij" in de kerk?' Met mensen die divers zijn, van verschillende leeftijden, en in de praktijk vaak druk. Dat gaat over hechtheid en echtheid.

Missiegroepen of missiegemeenschappen zijn een voor Nederland nog relatief onbekende vorm. Het streven is om middelgrote groepen te vormen van meer dan vijftien personen, waar ook kinderen bij horen en gasten via gelegde relaties gemakkelijk ontvangen kunnen worden. Zo'n missiegroep is groter dan de huiskring in de woonkamer, maar ook totaal anders dan de kerkdienst op zondag met meer dan honderd aanwezigen.

Volgens Meijer komt de kerk hier thuis. Dat vergt een omslag in denken. Niet in de eerste plaats de kerkdienst, hoezeer die van belang is als viering en voeding, maar hier in de familiale sfeer van deze groepen kan de kerk zelf thuiskomen, thuis bieden aan gasten en de cultuur voor samen leerling zijn in praktijk gaan brengen. Hier kan geïmproviseerd, gelachen, gehuild, gegeten en gedeeld worden.

Eigentijds

Een nieuw model van kerk-zijn lijkt zich aan te dienen. Naast de traditionele kerk de lichte, flexibele gemeenschap. Naast de 'solid church' verrijst de 'liquid church'.

Veel van die verschuivingen hebben te maken met deze tijd en onze cultuur. Mensen staan anders in het leven dan veertig jaar geleden. De cultuur verandert in hoog tempo, de generaties verschillen van karakter en de samen-

leving zit totaal anders in elkaar dan toen. Daar kun je van alles van vinden, maar we hebben er hoe dan ook mee te maken. Ook hoeft je verschuivingen niet bij voorbaat negatief te vinden. Het is gegeven met onze tijd en we zijn geroepen om in deze tijd kerk te zijn. Tegen die achtergrond heb ik ook wel respect voor pogingen om in een grote, van God losgeraakte stad naar manieren te zoeken om de mensen weer te bereiken. Ook kan ik het verlangen om niet alleen met elkaar in massale kerkdiensten te zitten, maar ook elkaar daadwerkelijk te ontmoeten en het geloof te delen, me goed voorstellen.

Gemis

Tegelijk heb ik bij diverse verbouwingen zowel binnenshuis als buitenshuis wel mijn vragen bij sommige constructies. Ik noem een paar aandachtspunten:

- Allereerst wordt nogal eens de mens van nu met zijn levensgevoel en religieuze behoeften als uitgangspunt genomen. Wij moeten bruggen slaan. De netwerksamenleving, het verlangen naar hechtheid en echtheid (authenticiteit) vormt het aanknopingspunt.
- Opvallend vind ik vaak ook wel dat wij in actie moeten komen om de kerk min of meer van de ondergang te redden. Alsof de toekomst van de kerk van ons afhangt.
- Daardoor hangt er zomaar een zweem van maakbaarheid omheen. Dat mag ik 'gemeentestichters' niet in de schoenen schuiven. Ik vermoed dat zij maar al te vaak ertegen aanlopen hoe weinig maakbaar zulke projecten zijn. Niettemin trilt er op de achtergrond een soort angst mee: als we nu niet in actie komen, dan spreekt de kerk niet meer aan en gaat zij (in elk geval in Nederland) verloren.
- Naar mijn indruk treedt er een spirituele verschuiving op. Op twee manieren. Het accent verschuift van Jezus Christus die zijn gemeente vergadert, naar mensen die zijn onderkomen in Nederland moeten redden. Belangrijker is de verschui-

ving dat de nadruk in de kerk minder komt te liggen op de aanbidding van de Eeuwige en het wonder van zijn hoorbaar Woord in ons midden náár het doorleefde samenzijn van mensen. De kerk moet in deze tijd meer thuis komen: *eat, pray and love*.

- Wat ik daarbij dan mis, is een weloverwogen mens- en kerkvisie, een doordachte aandacht voor wat liturgie in wezen is en voor de betekenis van de diverse ambten.

De klant koning?

Onlangs verwoordde Pieter Niemeijer tijdens een lezing de mening dat vrijgemaakten altijd eigentijds gereformeerd wilden zijn, maar dat er de laatste tijd wel veel aandacht was voor dat 'ei-

gentijds', en je je kon afvragen of het altijd wel gereformeerd was. Toegepast op dit punt: hoe zie je eigenlijk de verhouding tussen God en mens? Die centrale vraag geldt wat mij betreft zowel de verbouwprojecten binnenshuis als buitenshuis. Hoe krijg je de kerkganger uit de positie van consument, nu we in een praktijk van kerkelijke dienstverlening (een term van C.J. de Ruijter) zijn terechtgekomen?

De vraag is of bij alle verbouw uiteindelijk niet de mens te veel in het middelpunt komt te staan. Ik hoor vaak een redeneertrant waarbij eigen mening of gevoel als een gegeven wordt aanvaard en de mens de maatstaf van alle dingen wordt. De kerk als onderdeel van een consumentenmaatschappij, waarbij de klant koning is en het product zo goed mogelijk in de markt moet worden gezet.

Heil uitgedeeld

Is er nog ruimte voor de gedachte dat de van God vervreemde mens ook een gevolg is van de doorwerking van zonde die hem of haar schuldig stelt tegenover de Schepper? Is de kerk niet allereerst een huis van God, waarin het heil wordt bemiddeld, uitgedeeld en beleefd? En gaat in de ontkerkelijking ook niet het oordeel van God over ons land (zoals W. Dekker een paar jaar geleden schreef)?

Het boek van Dekker kent een aantal paragrafen met de veelzeggende kopjes: Ervaring van het heilige – Bemiddeling door het Woord – Preek dient centrale plaats terug te krijgen – Herontdekking van het 'sola gratia' – Herontdekking van de gemeente. In die volgorde.

Thuis

Juist omdat de gemeente het huis is van een levende en heilige God, en wij Hem op onze blote knieën mogen danken dat we daar überhaupt binnen mogen komen, ben ik voorzichtig met interne en externe verbouwingen. Aan de ene kant lijken ze bijna onontkoombaar, maar aan de andere kant dienen ze wel recht te doen aan de Hoofdbewoner en Eigenaar.

Dat vraagt dus om goede door-denking en gereformeerd-theologische onderbouwing.

De kerk is een uiting van Jezus' liefde.

Een bewijs van Gods genade.

Het wereldwijde bouwproject van hun Geest.

Daar beleef ik de gemeenschap van heiligen.

Daar mag ik geloven in vergeving van zonden.

Daar wordt het eeuwige leven geschonken.

De kerk is tenslotte niet mijn huis.

Ik mag bij de eeuwige en levende God thuis zijn.

Afgesloten 20 juni 2016.

God is almachtig en goed in Genesis 2 en 3

Is het kwaad een 'iets' dat door God geschapen is, zodat God de schuld van het kwade is? Of is het kwaad buiten God om ontstaan en viel het dus buiten zijn macht? Waar was de goede God toen het kwaad zijn intrede deed?

Het zijn vragen waarover door theologen en gelovigen kan worden nagedacht. Je kunt het vanuit heel verschillende invalshoeken en op heel uiteenlopende manieren doen. Je eigen wereldbeeld en filosofische denksysteem speelt daarin een grote rol. In dit artikel wil ik proberen te luisteren naar wat het begin van de Bijbel op een aantal punten over het bestaan van het kwaad zegt. Ik waarschuw maar meteen: net als het ontstaan van alle dingen voor het menselijk denken niet te ontrafelen valt, geldt dat ook voor het ontstaan van het kwaad. Maar de Bijbel leert ons genoeg om God te eren en om de redding en vernieuwing van ons leven te ervaren.

Schepping

Onze wereld is niet op enig moment uit God voortgekomen of geëvolueerd, maar door Hem geschapen. De wereld

is geen uitloper van God, maar een schepsel dat van Hem onderscheiden is. Deze wereld staat ook niet op gelijke hoogte met God. Ze is zijn schepsel, aan Hem onderworpen, van Hem afhankelijk. Deze wereld is voor haar bestaan en leven aangewezen op de drie-enige God. De apostel Paulus leert ons dat alle dingen uit God, door God en tot God zijn (Rom. 11:36). Hij wijst er ook op dat alle dingen hun samenhang en verband aan de Zoon danken: alle dingen zijn in Hem geschapen (Kol. 1:15-17). Alle dingen danken hun leven en bezieling aan Gods Geest.

Niet alleen de wereld, ook de mens is onderscheiden van God. Hij is geschapen voor het verbond met God en voor de dienst aan God, maar hij is zelf geen God.

De Bijbel zegt dat alleen God onsterfelijk is (1 Tim. 6:16). De mens is dat dus niet. In het paradijs dankt de mens het eeuwige leven aan de levensboom midden in de hof. Het is de boom waardoor God de mens tot het eeuwige leven voedt. Van die boom mag hij eten zolang hij niet van die andere boom eet, de boom van de kennis van goed en kwaad. Als hij daarvan eet, wordt hem de toegang tot de levensboom onttrokken en zal hij onherroepelijk sterven.

Sterfelijkheid in het paradijs

De mens is dus niet onsterfelijk geschapen. Adam beschikte niet uit zichzelf over het eeuwige leven. Dat wordt ook duidelijk uit wat de apostel Paulus in 1 Korintiërs 15 schrijft. Hij spreekt daar

van het hemelse bestaan van Christus (en van ons) als een 'levendmakende geest', en onderscheidt dat van ons 'vlees en bloed' en ook van het 'levend, aards wezen' dat Adam was (1 Kor. 15:45-49). Ook als Adam in het paradijs niet de straf van de dood over zich af zou roepen, zou er een moment komen

**Niet onsterfelijk
geschapen**

waarop hij het tijdelijke voor het eeuwige, het bestaan van de eerste Adam voor dat van de laatste Adam, zou verwisselen.

Paulus schrijft in Romeinen 5 dat de dood door de zonde in de wereld is gekomen (vs. 12), maar dan gaat het om de dood die straf op de zonde is en die gekarakteriseerd wordt door vergankelijkheid en zinloosheid (Rom. 8:20-21). Dié dood is een vijand (1 Kor. 15:26). Maar dat moeten we niet verwarren met de 'sterfelijkheid' die de mens ook in het paradijs had. In de Bijbel kan met twee woorden over 'sterven' gesproken worden. Er is de dood als straf op de zonde, maar er is ook de dood zoals die door Christus veranderd is: afsterving van de zonde en doorgang naar het eeuwige leven (HC, antw. 42). Dankzij Christus weten we dat sterven niet meer alleen iets negatiefs hoeft te zijn. De prikkel is eruit (1 Kor. 15:54-57). Paulus kan zelfs schrijven over sterven dat 'winst' is (Fil. 1:21). Hij kan erop wijzen dat, omdat vlees en bloed het rijk van God niet kunnen beërven (1 Kor. 15:50), sterven nodig is om van ons zwak, sterfelijk, aardse en vergankelijk bestaan iets heerlijks, geestelijks en onvergankelijks te maken (1 Kor. 15:53). De Here Jezus verzekert ons dat wie in Hem gelooft, van de dood geen schade zal lijden (Joh. 11:26).

Sterfelijkheid en het tijdelijke voor het eeuwige verwisselen hoeven op zich dus niet iets fouts te zijn. Ook in het paradijs was het nodig dat er een verandering kwam (vgl. 1 Kor. 15:51), en dat er op welke manier dan ook aan de mogelijkheid om te zondigen een einde zou komen en dat er een doorgang zou zijn naar het eeuwige leven.

We kunnen al helemaal niet zeggen dat de dood in het paradijs onbekend was. Dan zou de HERE God er niet mee hebben kunnen dreigen. Toen Hij zei: 'Als je van de boom van de kennis van goed en

kwaad eet, zul je onherroepelijk sterven', wist de mens wat dat betekende.

We kunnen de situatie wellicht als volgt omschrijven: de mens is zo geschapen dat hij eeuwig leven kon ontvangen, maar ook kon sterven. Op de nieuwe aarde zullen we niet meer

kunnen sterven. Dan zullen we als Christus zijn. Maar sterven was in het paradijs nog wel mogelijk. Het is zelfs werkelijkheid geworden.

Alles volmaakt?

We gaan nog een stap verder. Wij koesteren bij het paradijs onbe-

wust nogal eens de gedachte dat toen alles volmaakt was. Maar dan lezen we wel over een paar dingen heen. Allereerst legt God in Genesis 2 een tuin aan waarin Hij de mens plaatst. Daarbuiten ligt een wereld die in de toekomst bevolkt moet gaan worden en ontwikkeld (Gen. 1:28). Dat is kennelijk nog geen paradijs! De mens krijgt zelfs de taak de wereld 'onder zijn gezag te brengen'. Te onderwerpen, staat in de vertaling van 1951. Een woord dat erop wijst dat het inspanning en strijd zal gaan kosten.

Adam ervaart vervolgens eenzaamheid. Hoe goed hij ook geschapen is, er blijft nog wat te wensen over. Dat verlangen wordt beantwoord in de schepping van zijn vrouw. Maar wie het vervolg van de geschiedenis kent, weet dat deze stap ten hemel ook een stap ter helle kon worden. Nog in het paradijs verleidt de vrouw haar man en zondigen ze beiden.

De mens krijgt in de tuin waarin God hem plaatst, de taak om die te bewerken en 'erover te waken'. Dat waken draagt de notie van waakzaamheid en bescherming in zich. Kennelijk was dat nodig.

In Genesis 3:16 kondigt de HERE aan dat

Hij de zwangerschap van de vrouw tot een zware last zal maken. De vertaling van 1951 heeft: Ik zal zeer vermeerderen de moeite van uw zwangerschap. De Statenvertaling: Ik zal zeer vernigvuldigen uw smart, namelijk uwer dracht. Onze gereformeerde vadersen beluisterden in het gebruikte Hebreeuwse woord een vergroting van de moeite. Zij beleden voluit 'de staat der rechtheid' en een 'goed paradijs', maar achtten dat kennelijk niet onverenigbaar met bevallingen die ook vóór de zondeval al niet vanzelf zouden gaan. Wat na de zondeval kwam, was immers een 'vermeerdering'.

Er valt zelfs nóg meer te zeggen. De HERE spreekt van de kennis van goed 'en kwaad'. Daarover beschikte in ieder geval Hij zelf. Ook als het kwaad ten tijde van het paradijs door de mensen nog niet bedreven werd, was het al wel iets dat bij God bekend was en waarover Hij met de mens sprak. Op zijn minst kende de mens de mogelijkheid ervan. Sterker nog: hij is tot kwaad gekomen.

Augustinus omschreef het zo: de mens had in het paradijs vóór de val het vermogen om niet te zondigen. Maar zonde was voor hem nog niet onmogelijk. Dat zal pas op de nieuwe aarde zo zijn.

De zonde van de mens

Het kwaad kunnen we onderscheiden in het kwaad dat we doen: de zonde, én het kwaad dat we ondergaan: het lijden in al zijn vormen. Wat is het kwaad dat de mens doet? Laat me eerst iets zeggen over de zonde van engelen. Hun zonde houdt in dat er engelen waren die niet tevreden waren met de hun geschonken plaats. God had ze niet geschapen als wezens zonder wil. Ook hun glorie was dat ze God

konden dienen in vrijheid en ongedwongen gehoorzaamheid. Van die bevoorrechte positie hebben ze misbruik gemaakt. Ze verzetten zich tegen hun Heer. Zo dicht bij God en dan zo opstandig... Het bederf van het beste werd het slechtste. Voor hun zonde bleek geen verzoening en verlossing mogelijk. Wij

**Stap ten hemel →
stap ter helle**

hebben een God die geen kwaad kan zien en die zich de Heilige betoont aan wie in zijn nabijheid verkeren. De duivel en zijn trawanten zijn er sindsdien op uit de HERE tegen te werken, en de mensen van Hem los te weken en tegen Hem op te zetten. Ze proberen ons zo weinig mogelijk aan Hem te doen denken. We weten uit ons eigen leven hoeveel succes ze hebben.

In Genesis 2 en 3 is het kwaad dat de mens doet, de eerste zonde dus, het eten van de boom van de kennis van goed en kwaad. Dát is het kwaad in Genesis 2 en 3. De mens laat het bepalen van wat goed en kwaad is niet aan God, maar wil dat zelf kunnen. Hij wil op dit punt los van God. Dát is de zonde van Genesis 2 en 3: het zich emanciperen, het zich losmaken van God. Het nee zeggen tegen Gods beschikkingsmacht. Uit die wortelzonde komt vervolgens alle andere zonde voort. Zonde die in de wereld ontstellend veel kwaad brengt.

Het vermogen Gods gebod te overtreden bestond omdat God wilde dat de mens Hem niet gedwongen, maar vrijwillig en uit liefde zou dienen. De

mens moest, terwijl hij anders kon, bewust ervoor kiezen zich aan Gods leiding en liefde toe te vertrouwen. Door de mens het vermogen te geven anders te kiezen, is God niet verantwoordelijk voor de zonde van de mens. Integendeel, Hij wilde die zonde en die menselijke eigenwijsheid juist niét!

Hij waarschuwde de mens ervoor. Hij riep de mens juist tot bewuste en zelfgekozen liefde voor Hem. Bij

zijn eerste zonde maakte de mens misbruik van een goede gave van God. Van zijn liefde zelfs.

Toen de mens zich eenmaal had losgemaakt van God, degenereerde hij en veranderde hij in een verstokte zondaar, wiens zondige natuur van kind tot kind werd overgedragen. Terwijl God hem telkens weer aan zich verbinden wil, handelt hij telkens weer buiten God om, daarmee meer Satan dan God gehoorzaamend. De eerste zonde in hem is een fontein van zonde en lijden en kwaad.

Het is het ondoorgrondelijke wonder van Gods liefde dat Hij niet berustte in het kwaad van de mens. Hij had, om redenen die Hij in zichzelf vond, in mensen behagen (Luc. 2:14). Hij liet zijn Zoon mens worden om in onze schoenen te gaan staan, onze schuld te verzoenen en onze taak als mens volkomen uit te voeren. Zo bracht Hij redding en leven waar de mens zonde en dood gekozen had. Zijn kruis is de nieuwe levensboom.

Hij is de opstanding en het leven.

Het lijden

De keus van de mens tegen God had ook voor de wereld gigantische gevolgen. Niet alleen door wat de mens allemaal actief en direct ging aanrichten in de wereld. De schepping viel ook zelf ten prooi aan ontbin-

ding en zinloosheid. Dat moet ons niet verwonderen. Als de hele schepping uit en door en tot God bestaat, en als alle dingen hun samenhang en verband ontleenen aan de Zoon van God, en hun leven aan de Geest van God, dan betekent het zich losmaken van God dat alles in elkaar stort. De schepping valt in

stukken en scherven.

Het leven verkwijnt, de samenhang verdwijnt, de ellende

verschijnt. Die stukken

en scherven zijn stukken en scherven van een goede schepping. Maar als scherven zijn ze scherp en snijdt je je eraan. Ze doen pijn. Er gebeuren andere dingen mee dan waar ze voor bedoeld waren. Nieuwe kwalijke dingen worden uitgebreed. De invloed van de mens verraadt zich allerpijnlijkst. Zelfs dingen die in het paradijs door God goed gebruikt konden worden, worden in een ontwrichte schepping en in mensenhanden die zich van God hebben losgemaakt, ongeleide projectielen. Onze wereld is een wereld in nood. Een nood die door Paulus wordt betiteld als barensnood (Rom. 8). Omdat we mogen uitzien naar een wereld die meer dan hersteld wordt. In de reinheidswetten van het oude verbond liet God al zien dat Hij niet verder wilde met wat bedorven was. Hij wil een nieuwe wereld. Er zal daar niets vervloekts meer zijn of binnenkomen. Wat in het paradijs nog mogelijk bleek, zal daar zijn uitgebannen. Daar zal geen mogelijkheid van zonde of kwaad meer zijn, want God zal daar álles in allen zijn.

God is almachtig...

Kijken we terug op wat we vonden, dan zien we dat het kwaad niet een nieuw 'iets' is dat door God geschapen is. De mens maakt bij zijn zonde gebruik van een hem geschonken (door God verboden en als dodelijk aangemerkt) vermogen.

De mens maakt bij zijn zonde ook niet gebruik van een of andere nieuwe substantie of eigenschap. Hij maakt geen gebruik van iets wat buiten de schepping lag. Hij doet niet méér dan met zijn door hem geschonken wil tégen God en zijn gebod kiezen.

God is niet de schepper van het kwaad. Het kwaad is iets dat door de mens bedreven is. God is goed. Hem het kwaad verwijten is godslasterlijk.

Er gebeurt bij de zonde tegelijk niets dat buiten Gods bestel en zeggenschap om gaat. Hij heeft dit voorzien en is van meet aan erop ingesteld. Hij heeft niet alleen het Lam al voor de grondvesting van de wereld uitgekozen (1 Petr. 1:20). Hij heeft het kwaad om zo te zeggen ook al bij voorbaat zijn wil opgelegd. Alles speelt zich volledig af binnen de door God geschapen en voorzegde kaders. De mens doet waartoe hij als mens in staat gesteld was, en de straf en gevolgen van de zonde van de mens voltrekken zich naar Gods voorzegging en oordeel. Er gaat niets buiten de perken van Gods soevereine macht.

Als keuze en daad van de mens is de zonde met zijn kwade gevolgen en uitwerking iets dat niet naast of boven God staat. Het is geen tweede 'god'. Net zoals alles wat bij de wereld hoort, is het kwaad geen zelfstandige en buiten

Gods zeggenschap en macht vallende werkelijkheid, maar een realiteit die aan God is onderworpen. Het heeft geen bestaan in zichzelf en kan zich niet onttrekken aan Gods regering.

... en goed

Maar God is toch goed? Waar is in Genesis 2 en 3 zijn liefde voor de door Hem geschapen mens?

We hebben gezien hoe de vrije wil van de mens waardoor de mens uiteindelijk voor de zonde koos, zijn oorsprong vond in de liefde van God. God speelde geen kwalijk spelletje met de mens.

Hij schonk in zijn goedheid de mens de ruimte om geen

afgedwongen maar echte en hartelijke wederliefde te tonen. Hij maakte zonde niet onmogelijk en Hij maakte wederliefde niet tot de enige mogelijkheid, juist om de mens te roepen tot ongedwongen en vrij gekozen wederliefde. Hij waarschuwde hem uitdrukkelijk voor de zonde.

Het erge van de zondeval is dat de mens juist deze ruimte die God hem binnen de door Hem gestelde kaders schonk en die als doel had zijn liefde te laten zien, aangreep om het tegenover-

gestelde te doen: te kiezen tegen God. Hij maakte zich los van God en leende zijn oor moedwillig aan Gods grote tegenstander. Dat maakt de zonde zo erg. God had de mens goed geschapen. God zocht ook het goede. Maar de mens koos voor Satan. Misbruikte goedheid, versmaade liefde!

Het maakt Gods blijvende liefde in Genesis 3 des te onbegrijpelijker en indrukwekkender. Want God heeft de zo ondankbare mens niet laten vallen. Hij zocht hem op en beloofde hem zijn Zoon te zenden. Gods liefde kwam aan het licht op een nooit verwachte en in

geen enkele religie vertoonde manier. Als ergens Gods goedheid schittert, dan in de bevrijding van de

mens uit de macht van Satan en in de belofte van de ondergang van Satan en allen die bij hem horen.

Niet alleen bij het kwaad van vandaag, ook bij de oorsprong van het kwaad is God almachtig en goed. Hij is ook in Genesis 2 en 3 de Almachtige én de Goede. Hij is het van eeuwigheid tot eeuwigheid. Want Hij is zo van zichzelf.

Ongedwongen en vrij gekozen wederliefde

Opnieuw verkrijgbaar:

Geef me maar een kus

Alweer de vierde druk van de populaire door ds. Gijs Zomer geschreven kleine handreiking voor een eenvoudig bijbelgebruik in het pastoraat.

Bestel nu via

www.woordenwereld.nl/klantenservice

Ook verkrijgbaar in de boekhandel

Nieuw: cahier 107

Geloof op tafel

Ds. Alko Driest en Wilma van der Jagt schreven een dagboekje op basis van de Heidelbergse Catechismus. Dit boekje is zó geschreven dat iedereen vanaf 11/12 jaar het kan begrijpen.

Bestel nu via

www.woordenwereld.nl/klantenservice

Ook verkrijgbaar in de boekhandel

De sportzomer is voorbij

Op 10 juni loop ik in de Biesbosch. Ik ben niet daarheen gelokt door een broedende visarend, die als groot nieuws het NOS-journaal haalde. Ik ben op verkenning. De Biesbosch is mijn nieuwe voortuin, als ik het huis van mijn emeritaat betrek in Nieuwendijk. De voortuin van de pastorie in Waardhuizen is royaal – ik hoef 'm gelukkig niet zelf te maaien – maar kent u de Biesbosch? Weet u van de uitbreiding van de Biesbosch op last van het project *Ruimte voor de rivier*? Ik hoop van niet, want dan zal ik niet de enige zijn die daar straks loopt te genieten. Het is een prachtig, eindeloos opwindend natuurgebied. Maar het is een beetje eng: borden met knipperlichten waar-schuwen voor onverwacht hoog water. De dijk langs de Merwede is weggehaald en die machtige rivier stroomt nu makkelijk over.

Wij hier op ons dorp zijn daarvoor beducht. We kijken wat vreemd aan tegen de sloop van die rivierdijk. In februari 1953 stond het zeewater tot in onze landstreek, de pas gebouwde kerk stak als een ark van Noach in het woedende water. En op de 10^e juni loop ik ook heus aan die ark te denken. Die morgen zie ik een foto in de krant van de aanvaring van de ark-replica van Johan Huibers. De ark is op tournee in de Scandinavische landen, en de Noorse kustwacht heeft een flink gat in de cederhouten romp geslagen. Het ging om Huibers' eerste bouwsel, verkocht aan de bekende Aad Peters. Huibers heeft nog een grotere ark

gebouwd – de ark van Noach 'op ware grootte' – waarmee hij naar Rio wilde varen. Daar wilde hij op het Olympische feest het getuigenis van Noach afgeven. Het was op de 10^e juni nog niet zeker of die reis wel kon doorgaan. Er was een financiële verhindering, zei Huibers, en er was ook een *geestelijke* verhindering. Huibers had een visioen gehad, er stond iets heel ergs te gebeuren, binnen korte tijd zou een grote storm over Nederland komen...

Nu weet ik niet of ook maar iemand daardoor ongerust is geworden. Ik heb geen enkele activiteit gezien om het leven tegen die storm veilig te stellen. Maar tussen de waters in de Noordwaard van de Biesbosch door liep ik dus hierover te mijmeren. Het ligt voor de hand te denken dat Huibers zich al te zeer met Noach heeft vereenzelvigd. Intussen is de tijd van Noach voorstelbaar: wie van de mensen toen trok zich ook maar iets van zijn prediking aan? En wij hier en nu begonnen – nota bene op de avond van die 10e juni – de lange sportzomer. Presentator Dione de Graaff deed als een profetes haar eenvoudige oproep, en miljoenen lieten zich onmiddellijk en voor wéken vergaderen voor de televisie.

De Heer Jezus heeft ons verteld dat zijn terugkomst zal plaatsvinden in een tijd als die van Noach. In een tijd waarin de mensen zich van geen naderend onheil bewust zijn, eenieder doet zijn ding, we

leven het leven van alledag. Die tijd behoeft een ark. Zo'n ark als van Huibers? Die ark is een curiositeit en hij zal weinig mensen veront-rusten wanneer de eigenaar zijn vage dromen droomt. Maar weet u dat Christus' *kerk* een ark van behoud wil zijn? Ik merk dat niet iedere kerkganger dat beseft heeft. Eens ergerde een gemeentelid zich toen ik dat in een preek probeerde uit te leggen. Ik was een kerkist – werd me gezegd – en was de tijd van de kerkisten niet voorbij? Het is waar: de kerk met haar – heldere – oordeelsprediking boet in aan relevantie. Er zijn ook heuse aanvaringen, ze loopt forse averij op, nota bene in de storm van de secularisatie.

De sportzomer is intussen voorbij, we beginnen een nieuw werkseizoen, ook een nieuw kerkseizoen. Laten we heus kerk zijn, overtuigd van haar grote betekenis, juist in deze tijd. Het is een oude catechisatieles. *Quaero ratem Nohe, ut mortis discrimina vitem*, schreef Bastingius in zijn verklaring* van zondag 21. Gelukkig voor mij gaf hij ook de vertaling:

*d' Arcke van Noe wort van my ghesogt:
Op dat ic wt s' doots noot worde gebrocht.*

* Opnieuw uitgegeven in 2012, p. 248.

Kostbaar en kwetsbaar

Hoe kijkt God naar ons? Wat vindt Hij van u en van jou en van mij? Dat is natuurlijk wel een belangrijke vraag. Daar hangt zelfs je leven van af. Als we zelf een ander leuk of lief vinden, laten we dat soms merken in koosnamen: bijvoorbeeld 'schatje' of 'lieverd' of 'baby', of misschien wel 'kanjer' als het een man betreft.

Als we die ander juist niet (meer) leuk vinden, dan kunnen we in het ergste geval scheldwoorden gebruiken. Ik zal maar geen voorbeelden noemen. Dan heeft die ander dus voor ons afgedaan. Maar hoe is dat nu in de relatie tussen God en ons? Hoe ziet God dat? Wanneer hebben wij voor Hem afgedaan? En hoe merken we het als Hij ons juist als bondgenoot op prijs stelt?

Oogappel

In de Bijbel noemt God zijn volk enkele keren zijn *oogappel*. Wat wil Hij daarmee zeggen? Daarbij wil ik in dit artikel nader stilstaan. En dan start ik bij de eerste vermelding van dit woord in Deuteronomium 32:10. Dat is het lied dat Mozes zong vlak vóór de intocht in

het land Kanaän en dus ook kort vóór zijn eigen sterven op de berg Nebo. Mozes ging in zijn lied even terug in de geschiedenis en bezong het feit dat Gods oog juist viel op het volk dat uit Jakob was voortgekomen. Gods bemoeienis met dat volk wordt in vers 10 zó omschreven: 'Hij omringde het met zorg en met liefde, koesterde het als zijn oogappel.' De term 'koesteren' wijst al duidelijk op de gevoelswaarde die het beeld van de oogappel heeft. Ook in Zacharia 2:12 komt dit beeld weer ter sprake. Dan zitten we al in de tijd na de ballingschap. In deze tekst merken we des te meer hoe waardevol dat volk is dat uit de ballingschap terugkeert. Het is maar een smal deel (rest uit Juda en Benjamin), maar voor God belangrijk. Daarom zegt Hij

in vers 12: 'Wie aan mijn volk komt, komt aan mijn oogappel.' Dus als vreemde volken Gods volk aantasten, krijgen ze met God te maken. Hij zal niet langer toelaten dat het uitgeplunderd wordt zoals dat tot voor kort gebeurde.

Het beeld kan ook gebruikt worden in de relatie van God met een individueel lid van zijn volk. Dat zien we in het gebed van Psalm 17:8. Daar smeekt de dichter om bescherming: 'Behoed mij als de appel van uw oog.'

In Spreuken 7:2 wordt de term toegepast op de wijsheidsleerling die wordt opgewekt om het onderwijs serieus ter harte te nemen. In de Nieuwe Vertaling (NV van 1951) komt de term 'oogappel' letterlijk terug, in de Nieuwe Bijbelvertaling van 2004 (NBV) die niet altijd concordant vertaalt, is voor een omschrijving gekozen. Daar luidt het tweede gedeelte van vers 2: 'Koester mijn lessen als het licht in je ogen.'

In Klaagliederen 2:18 vinden we nog een geval van een vrije vertaling van de onderhavige uitdrukking. Bovendien is dat het enige voorbeeld dat de uitdrukking in letterlijke zin bedoeld is. Daar

wordt het volk namelijk aangespoord om te blijven klagen en de tranen te laten vloeien en de oogappel niet te sparen. De NBV geeft het zo weer: 'Gun je ogen geen rust.'

Beeld en betekenis

De voorbeelden hierboven geven al een indruk van wat met de beeldspraak van de oogappel bedoeld is. Maar het is goed om er even wat preciezer naar te kijken. Het gaat bij dit woord in de letterlijke betekenis natuurlijk om een deel van ons oog. Technisch gesproken wordt ermee verwezen naar het ronde en gekleurde deel van het regenboogvlies, met het zwarte bolletje of poppetje, de pupil, in het midden. Meestal wordt de oogappel speciaal met die pupil gelijk gesteld. In het Hebreeuws wordt de pupil aangeduid met het verkleinwoord van 'man', dus 'mannetje'. Waarom? Dat heeft misschien te maken met het feit dat iemand die in het oog van een ander kijkt, daarin zichzelf in het klein weerspiegeld ziet. Vandaag de dag kun je jezelf ook in een spiegel bekijken, dan zie je via de pupil het kleinbeeld van jezelf nog wat beter.

Maar nu de betekenis van dit beeld zoals de Bijbel erover spreekt. Je moet je ogen altijd goed beschermen, want je oogappel is zo ongeveer het gevoeligste deel van je lichaam. Heel kwetsbaar dus. Maar tegelijk is dat oog ook heel kostbaar, want wat is het een voorrecht als je goed kunt zien en kunt lezen en van alles om je heen kunt genieten. De oogappel is daarom vooral ook een beeld van iets heel waardevols. Van God uit bekeken zijn we dus heel wat waard, ook als we onszelf soms maar waardeloos vinden.

Mensen van waarde

Als je serieus christen bent, ben je dus voor God bepaald niet onbelangrijk. Zeker, in principe kan God ons missen, want Hij heeft ons niet nodig. Maar Hij wil ons niet missen. Dat is het mooie van die relatie die God met ons gelegd heeft. Die is van Gods kant gezien onverbreekbaar. Vroeger noemden we die relatie *verbond*. Die term is tegen-

woordig in onbruik geraakt, om welke reden ook, maar in dit artikel kunnen we die term nog wel eens even gebruiken. Want er zit de notie in dat God zich met ons verbonden heeft, met de verplichting dat Hij onze zorg op zich nam. Heel die verbondsgedachte zit als het ware in dat beeld van de oogappel begrepen.

Dat verbond houdt ook in dat God ons niet kan vergeten als wij Hem loslaten en onze eigen gang gaan. God doet er alles aan om ons dan weer terug te halen. We zien dat in de Bijbel nog het duidelijkst als Gods volk in ballingschap gaat. God brengt ten slotte een rest van de ballingen tot bekering, zodat ze weer naar hun eigen land kunnen terugkeren. In Jeremia 31 lezen we daar prachtige passages over. Ik denk speciaal aan de verzen 18-20. Gods volk (hier Efraïm genoemd) treurt over zichzelf en is vol berouw. En dan zegt de HEER: 'Is Efraïm niet mijn geliefde zoon, is hij niet mijn oogappel?'

Telkens als ik over hem spreek rijst zijn beeld in mij op, dan raak ik diep bewogen. Ik móet mij over hem ontfermen – spreekt de HEER.' Met andere woorden: zo vaak de naam Efraïm voorbijkomt, wordt de HEER om zo te zeggen emotioneel en krijgt Hij bij het spreken als het ware een brok in de keel. Want Hij wil die rest van zijn volk niet langer missen.

Dat is toch wel een bewijs hoezeer wij God ter harte gaan en dat wij

in het verbond met Hem de moeite waard zijn en voor 100% meetellen. Zelf hebben wij niet altijd zo'n hoge waardering van onze persoon of van de gemeenschap waartoe we behoren. Dat was in het oude Testament ook niet steeds het geval. Zeker niet toen Gods volk in ballingschap verkeerde en hun zelfbeeld steeds negatiever werd. Kijk naar Jesaja 41:14, waar Gods volk in de NV wordt aangesproken als 'wormpje Jakob, volkje Israël'. Dat zijn geen troetelnamen, maar die termen wijzen erop hoe het volk zichzelf zag. Precies zoals David destijds zichzelf zag volgens Psalm 22:7: 'Maar ik ben een worm en geen mens, door iedereen versmaad...' Zo keek Israël dus later ook naar zichzelf.

Maar dacht God er ook zo over? Was de rest van zijn volk voor Hem waardeloos geworden? In Jesaja 43 blijkt gelukkig het tegendeel. God bemoedigt het smaldeel dat van zijn volk over is en Hij belooft bescherming en redding, want zijn volk is nog steeds een parel in zijn hand. Vers 4 zet daar een dikke

streep onder: 'Jij bent zo kostbaar in mijn ogen, zo waar-

devol, en ik houd zoveel van je dat

ik de mensheid geef

in ruil voor jou, ja alle volken om jou te behouden.' Met andere woorden: God zou bij wijze van spreken wel afstand willen doen van zijn band met alle andere volken, als Hij Israël maar kon behouden. Als dat geen liefde is!

Geliefden

In het bovenstaande heb ik steeds inclusief over Gods volk gesproken, dus met inbegrip van onszelf vandaag.

Dat moet ook kunnen, want er loopt een rechte lijn van het Oude naar het Nieuwe Testament. God is niet veranderd, en ook is de blik waarmee Hij naar zijn volk kijkt, niet veranderd. Dat mogen wij anno 2016 ook ervaren. Maar het is wel goed om bij dit onderwerp nog even speciaal naar het Nieuwe Testament te kijken. Dan denk ik met name aan die uitdrukking *geliefden*, die we vooral in de brieven nogal eens tegenkomen. Zo worden bijvoorbeeld de gelovigen in Rome aangesproken als Paulus hun zijn brief schrijft. In hoofdstuk 1:7 adresseert hij zijn brief zo: 'Aan allen in Rome, geliefden van God...' Het gaat dus om de mensen die de lievelingen zijn van de ene, ware God. In een concordantie of via een zoekprogramma op internet kunt u wel nagaan hoe vaak die term 'geliefde' in het Nieuwe Testament voorkomt, namelijk minstens veertig keer. Dat betekent dat ook dat deel van de Bijbel gestempeld is door de liefde van God voor ons. Want bijna telkens gaat het om broeders en zusters, die *door God* geliefd zijn. Zo spreekt Paulus zijn lezers aan, en zo kan een predikant vandaag de gemeente aanspreken. Dat laatste hoor ik de laatste tijd trouwens niet vaak meer. Het is eerder 'lieve mensen' dan 'geliefde gemeente'. Dat is onnodige bescheidenheid of niveauverlies. Het lijkt er dan meer op dat de predikant de toehoorders lief vindt. Maar het gaat er niet eerst om dat de apostel of een dominee veel van zijn gemeente houdt, maar dat

de lezers en hoorders geborgen mogen zijn in de liefde van God. En dat we met elkaar nog steeds de oogappel van God mogen zijn.

Gods zorg en aandacht en genegenheid blijken soms nog extra als verkleinwoorden gebruikt worden. In de NBV zijn die termen helaas niet meer als verkleinwoorden weergegeven, maar in de NV gebeurt dat nog wel. Ik denk onder andere aan Matteüs 11:25, waar de Heiland spreekt over zaken die voor mensen met veel hersens verborgen zijn, maar aan 'kinderkens' worden geopenbaard. In die koosnaam 'kinderkens' zit allereerst dat die (eenvoudige) mensen hun plaats weten, maar vervolgens kun je er ook een grote vertrouwelijkheid in horen van Gods kant naar die mensen toe. Er klinkt een liefdevolle vaderlijkheid in door: ook mensen met weinig pretenties en weinig mogelijkheden, en misschien ook wel met wei-

Positieve neerbuigendheid

nig verstand zijn kostbaar in Gods ogen. Ik zou het positieve neerbuigendheid van Gods kant willen noemen. Diezelfde sfeer

ademt die uitdrukking 'kinderkens' die zo'n zeven keer in de eerste brief van Johannes voorkomt als aanspraak van de lezers, om te beginnen in 2:1. Daar speelt ook wel de sympathie en de compassie van Johannes zelf mee, die als een vader zijn lezerspubliek vermaant en bemoedigt. Maar dat wordt toch allemaal gedragen door en doortrokken van de liefde van God die de hemelse Vader is.

Warm hart

Er kan natuurlijk veel meer over God gezegd worden dan in dit artikel. God kan ook teleurgesteld worden, of boos of verontwaardigd. Maar het ging nu over de zekerheid dat God ons als zijn kinderen een warm hart toedraagt en ons niet kwijt wil. Die term 'oogappel' kwam al met al maar zes keer voor in het Oude Testament, maar dat is genoeg om een doorgaande lijn te traceren die in het Nieuwe Testament verdergaat. Als christenmensen zijn we voor God zo kostbaar dat Hij zelfs zijn eigen Zoon voor ons overgaf aan het kruis. Wij waren in Gods ogen dat kruis op Golgota waard. Wat een bevoorrechte mensen moeten we dan wel niet zijn!

Van hoofdstukken, artikelen en formuleringen

De KO-2014 kenmerkt zich door een weloverwogen en systematische opbouw. Hij kent acht hoofdstukken:

- A. de kerken: een vijftal fundamentele bepalingen die het gekozen stelsel van kerkregering met zijn verankering en doelstelling verwoorden;
- B. de ambten en overige diensten: net als in de Dordtse kerkorde en de KO-1978 vooropgezet;
- C. het leven van de gemeente: de kerk bestaat niet – zoals bij Rome – uit de clerus; kaders voor het eigen functioneren van inmiddels heel diverse gemeenten en kerkleden;
- D. de kerkelijke tucht: net als in de vorige kerkorde een apart hoofdstuk, wel met een paar nieuwe punten;
- E. kerkelijk samenleven: binnen en buiten het kerkverband, nationaal en internationaal;
- F. besluitvorming en rechtsmiddelen: een uitwerking van met name het oude artikel 31 KO over de bindende kracht van kerkelijke besluiten en over de mogelijkheden van bezwaar en beroep tegen besluiten van kerkelijke vergaderingen;
- G. materiële aangelegenheden: over financiën, bestuur en beheer, rechtspersoonlijkheid en vertegenwoordiging in het statelijk rechtsverkeer;
- H. slotbepaling over de aanvaarding en eventuele wijziging van de kerkorde.

De kerkorde bestaat uit 86 artikelen die doorlopend genummerd zijn: van 1 tot en met 86 (de oude KO telde 84 artikelen). Elk artikelnummer begint met de hoofdletter van het hoofdstuk waartoe het artikel behoort. B23 staat dus voor het 23^e artikel van de kerkorde, dat staat in hoofdstuk B over de ambten en overige diensten. Soms bestaat een artikel uit meerdere onderdelen ('leden'), die worden aangegeven met een opvolgend nummer: bijvoorbeeld B23.4.

In de kerkorde is soms sprake van 'generale regelingen'. De kerkorde zou je de grondwet van de kerk kunnen noemen. Hij is beknopt geformuleerd. Een praktische uitwerking van de grondregels van de kerkorde wordt geboden in de generale regelingen. Zo zijn er generale regelingen voor contactoefening met kerken in binnen- en buitenland, voor onderlinge steunverlening, voor gemeentestichting, voor de rechtspraak en voor nog heel wat meer. Op een aantal terreinen zijn de generale regelingen nog in ontwikkeling: predikantszaken, kerkdiensten en kerkklimaat. Terwijl bij inhoudelijke wijziging van de kerkorde de classes mee moeten denken, kunnen generale regelingen door een generale synode worden aangepast en bijgesteld indien dat nodig of gewenst is.

Wat opvalt in de kerkorde, is dat gestreefd is naar een goede balans van een geestelijke benadering en een zakelijke inslag.

Een kerk is geen bedrijf of overheidsinstelling. Het is het lichaam van Christus. Die overtuiging reikt kaders aan en schept een bepaald klimaat. Dat mag je kunnen zien en horen aan een *kerkorde*.

Tegelijk is het een document dat concreet zaken wil regelen. Dat vergt scherpe en heldere formuleringen die de toets van juridische kritiek kunnen doorstaan. Het gaat wel om een *kerkorde*!

In onze kerken is veel in beweging. Des te mooier dat we als kerken konden komen tot de nieuwe kerkorde. Niet altijd staat de kerkorde op ieders netvlies, met alle schade van dien. Wil de kerkorde met de erbij gevoegde regelingen echt een kanaliserende en verbindende rol spelen, dan zal het geheel goed vindbaar moeten zijn. Vóór 2015 waren allerlei generale regelingen en besluiten slechts door deskundigen op te sporen. Daarom is nu besloten tot het beschikbaar stellen van alle geldend recht op de website van de Gereformeerde Kerken: www.gkv.nl > kerkorde. Deputaten hebben de opdracht te zorgen voor de officiële versies van kerkorde, generale regelingen en geldende besluiten. Het is verder de bedoeling dat van de hand van mr.dr. P.T. Pel een toelichting op de kerkorde verschijnt.

Met de KO-2014 is aan een diep gekoesterde wens uitvoering gegeven. Hij doet wat een kerkorde behoort te doen. Hij zet op een heldere en hedendaagse wijze uiteen hoe recht wordt gedaan aan de heerschappij en vrede van Christus in de kerk. Verder wordt omschreven wat de kerkelijke hoofdstructuur is, hoe de rechtspositie van de werkers in de kerk geregeld en gewaarborgd is, wat de verhouding is met het statelijke recht, hoe kerkelijke relaties worden beoefend, waar de verantwoordelijkheden liggen voor kerkelijke taken, welke rechten en plichten er bestaan voor kerken, ambtsdragers en kerkleden (ja, ook voor hen, want zij 'maken' immers niet minder dan de ambtsdragers de kerk), hoe procedures van benoeming, van bezwaar en van beroep geregeld zijn. Zowel naar binnen als naar buiten moet dat duidelijk zijn. Deze helderheid bood de oude kerkorde onvoldoende. Dat was een belangrijke drijfveer tot herziening ervan.

Geloofsbeleving op straat

Het was druk in de stad. De zon, nog niet op z'n hoogst en heetst, straalde over de smalle, bochtige straatjes met de burgers die geen haast hadden, de slaven met hun vrachtje, de sjouwerlieden, de rammelende wagens. Schaduw heerste in de winkeltjes en werkplaatsen.

De reiziger, nog onwennig na zijn overhaaste reis naar deze tweedekeus-bestemming en een beetje verloren tussen het publiek, vielen vooral de stalletjes op waar eten klaargemaakt werd, maar ook werkplaatsen van vakgenoten waar schaapherders hun bestellingen kwamen doen of ophalen. Hij hoopte hier of daar wat klussen bij ze te kunnen doen om iets te verdienen, want hij had weinig geld bij zich. Hij zag de gebouwen van topscholen: 'Inzicht Verheft', een instelling voor debattraining: 'De opmaat naar uw publieke carrière', en een aanplakbord met een aankondiging van een lezing van 'Meester... (de naam zei hem niets), kersvers uit Alexandrië, het heldere orakel uit het Oosten!' Tussendoor zag hij af en toe, hoog boven alles uitrijzend, de steile heuvel met de grote tempel met z'n indrukwekkende zuilen in majestieus rust.

Dit kan toch niet!

Maar het meest troffen hem toch de standbeelden. Hier en daar van een vereerde held, maar vooral van goden. En godinnen. Grote op straathoeken en pleinen, kleinere in nissen. En in winkels nog kleinere, zoals in de shop van een reinigingspriester die je kon in-

huren – er brandde een kaars voor het beeldje en hij was juist bezig met een wierookstaafje eromheen te zwaaien. Aan het begin van de weg naar de havenstad Piraeus stond Poseidon, schutpatroon van de zeelui, herkenbaar aan zijn drietand. Voor de ingang van de koopgoot Pecunia, godin van het geld en het banksaldo. In de omlijsting van de gevel van een voornaam huis een pilaster van Hera, godin van kuisheid, huwelijk en huis en haard. En wie stelde toch dat beeld voor op die open plek naast een pakhuis? De wandelaar ging er wat dichterbij toe en las: 'Aan een onbekende god'.

Wat er in Paulus omging, is niet in één woord te vatten. Hij was wel wat gewend op het gebied van afgodsbeelden. Maar hij kon er nog nooit zijn schouders over ophalen. Die mensen waren op hun manier devoot, hier in de wereldcultuurstad Athene nog meer dan elders leek het wel, maar wat een wereld van illusies! De apostel had wat latere filosofen zouden noemen een 'contrastervaring': zijn verknochtheid aan zijn God verkleurde tot ergernis over wat hij zag. Dit kon toch niet! In zijn hart gloeide de liefde voor zijn Heer, Koning van hemel en aarde, die hij kende, nog veel meer en anders dan destijds als jongen in de synagoge. Wat

een geweldige God, die in profetieën en psalmen die afgoden – of hun beelden, dat kwam tenslotte op hetzelfde neer – ter verantwoording riep en ze in hun vergulde houten hemd zette! Het was een heftig spiritueel moment voor hem, daar op straat in Athene. Meteen stond het voor hem vast: als hij de kans kreeg, zou hij hierover met mensen in deze stad in gesprek gaan.

Stiltecoupé

Paulus had een ervaring van God midden in de drukte van de stad. Zouden wij dat ook kunnen? Vinden wij dat dat niet voor de hand ligt? Verwachten wij Gods stem eerder in de stilte te horen – een beetje zoals Elia bij de Horeb – en zoeken we uit behoefte daaraan de stilte op, als het even kan? Daar horen we vaak voor pleiten en het wordt ook langzamerhand meer en meer gepraktiseerd. Momenten van stilte in de eredienst, een 'stiltetour' met samenkomsten rond de psalmen, een paar dagen je terugtrekken ('retraite') in een klooster.

Stilte, daar hebben we ongetwijfeld behoefte aan. Om ons te concentreren op ons huiswerk, op wat we lezen. In een rumoerige ruimte is het moeilijk studeren. In de trein heb je stiltecoupés. Stilte brengen we in verband met rust en ontspanning. Daar hebben we veel behoefte aan. We zijn gestrest. We hebben ons werk en ons gezin en onze zorgtaken. We baseren onze identiteit op wat we doen. We zijn bang om te

falen, want dan liggen we eruit. En we raken burn-out. Rust zouden we ook wel kunnen vinden door middel van afleiding. Door ontspannende muziek – maar de muziek waar we naar luisteren, is vaak onrustig. Of op een terrasje. Of in de vrije natuur. Maar afleiding kan ook ontaarden in een vlucht. Een vlucht voor onszelf. En onszelf nemen we overal mee. Ons hart blijft onrustig. Stilte is een schaars en kostbaar goed en dat ligt niet alleen aan onze omgeving.

Innerlijke stem, van wie?

Stilte hebben we nodig om dingen te laten bezinken. Waar ben ik eigenlijk mee bezig? Wat heb ik hieraan? Hoe kan ik hiermee verder? Ben ik hier wel op m'n plaats? Hoe kan ik me het best ontplooiën? Kortom, het is belangrijk om tot jezelf te komen, te luisteren naar de stem van je diepere innerlijk. Daar is allemaal nog niet direct iets religieus aan. Je innerlijke stem is nog niet de stem van God. In een evangelische atmosfeer worden intuïties wel vaak makkelijk als 'de stem van de Heer' opgevat, maar de humor daarover is terecht. 'Ik heb een boodschap van de Heer voor je. De Heer heeft me op het hart gelegd om in Verwegistan te gaan evangeliseren. En om jou als sponsor te vragen.'

De eeuwen door hebben mensen over de hele wereld de rust en stilte opgezocht om te mediteren. Het begint bij je lichaamshouding en ademhaling. Bepaalde vormen van yoga kunnen helpen. Daar is op zich nog niets christelijks aan. Het komt in allerlei godsdiensten voor.

Het hindoeïsme boeide er vanouds westerlingen mee. Christelijke kloosters in Nederland bieden

zen-cursussen aan, de meest inhoudsvrije meditatietraditie. Ook atheïsten, agnosten en mensen die zich laten leven door geld verdienen en uitgeven, kunnen via meditatie een ervaring opdoen die ze spiritueel noemen en die religieus aandoet. Maar daarmee horen ze nog niet de stem van God de Vader

en zijn Zoon Jezus Christus en ervaren ze nog niet hun Geest. Hoe kunnen we Gods stem in de stilte horen? Alleen maar als we eerst naar zijn Woord geluisterd hebben, al eerder

Stilte is schaars

of zojuist. Alleen een christen kan in de stilte Gods stem horen. Die komt dan niet rechtstreeks uit de hemel naar beneden, maar wat ervan in je geheugen zit, komt dan boven. Een oppervlakkige preek zal in de daarna geprogrammeerde stilte niet tot diepe Godservaring leiden. Als de Geest van God in je is komen wonen, kan een tijdje stilte helpen om je te realiseren: ik ben gedoopt. Jezus houdt van mij. Hij is er niet blij mee zoals ik nu bezig ben.

Levendig

Als de Geest zo met je bezig is, kan het zijn dat je zo'n 'ingeving' ervaart als een 'openbaring', een rechtstreeks woord van God tot jou persoonlijk. Toch

Ervaring die ze spiritueel noemen en die religieus aandoet

is dat nooit zo onfeilbaar als de Bijbel. Je innerlijke stem is altijd beperkter en leidt je mogelijk op een dwaalspoor. De woorden van de Bijbel, daarnaar moet je altijd weer terug!

Als de Geest in ons woont, kunnen we ook in de rumoerige wereld zulke ervaringen hebben als Paulus. Hoe kan God het toelaten, na al die eeuwen van geweld en vernedering, het vernielen van lichamen, zielen en dingen, tot van-

daag toe, dat ik vandaag zonder angst over straat kan gaan en boodschappen kan doen, ik en m'n broeders en zusters en al die fietsers en autorijders? Ik hoor er Gods stem in: 'Mijn genade!' en het gloeit in mijn hart. Goed gebruik van maken! – Of zo'n moment dat je apetrots bent op je zoon. Stel je voor: God is Vader, en jouw Heer Jezus zijn Zoon! En ik ben ook een kind van Hem! – Beelden van verwoeste steden maken ons van streek, maar wat voor schandaligs is er aan de gang in onze eigen omgeving? De Heer ziet het, en het kan niet lang meer duren of Hij komt orde op zaken stellen!

Is het niet omdat wij zulke ervaringen te weinig hebben, dat de stilte ons zo aantrekt? God ervaren in een klooster

lijkt misschien makkelijker. Maar de Schepper heeft ons hier een plaats gegeven, in een wereld waar het gonst en bruist van vitale mensen, drukke kinderen en uitdagende tieners. Hier is Hij gekomen, hier heeft Hij tegen ons gesproken. Wij mogen er dan meer moeite mee hebben om Hem hier te verstaan, maar zijn stem klinkt hier wel voller en het luisteren is lonender. Déze wereld is Hij komen verlossen. Zijn koninkrijk is vol levendigheid. Je komt er ogen én oren tekort.

Duurzaam

Rondblik
Ferdinand Bijzet

Drinkt u ook al duurzame koffie? Bij mij is zo'n kopje net zo gauw leeg als gewone koffie. En zo'n pak duurzame koffie gaat ook niets langer mee dan andere koffie. Hoezo: 'duurzaam'? Is dat wel zuivere koffie?

Je kunt tegenwoordig ook duurzame kleding kopen. En dat wordt ons van alle kanten aanbevolen. Maar die kleren slijten net zo hard of zelfs nog sneller dan de kleren die we vroeger (of nog steeds?) aanschaffen.

En als ik nu eens in een duurzame auto ging rijden? Zou die dan veel langer meegaan dan de nog tamelijk nieuwe auto waarin ik nu rijd? Echt niet.

We zijn dat woord 'duurzaam' helemaal oneigenlijk gaan gebruiken. Met een vreemde taalkundige kronkel. Want het woord betekent niet anders dan: *van lange duur / wat lang blijft bestaan / met een lange levensduur*. Er zijn duurzame energiebronnen. Als mensen al jaren getrouwd zijn, spreken we van een duurzame relatie. Maar duurzame koffie? Een duurzame auto? Dat is jezelf en elkaar voor de gek houden. Terwijl je beter weet. Als taalpurist ervaar ik het als taalvervuiling.

Ik begrijp natuurlijk die vreemde betekenisverschuiving wel. Men wil door de manier waarop bepaalde koffie of kleren tot stand gekomen zijn, eraan meewerken dat deze aarde langer mee kan. En dat is toch een nobel streven? Moeten niet juist christenen zich hiervoor inzetten?

Vergankelijk

Maar daar begint meteen mijn volgende moeite, die dieper gaat dan mijn taalgevoel. Spelen wij het echt op deze manier klaar deze aarde een langere levensduur te geven? Of houden we onszelf en elkaar nog steeds voor de gek? Begrijp me goed: ook ik ben een warm voorstander van het zorgvuldig omgaan met Gods schepping. En van de schatten die Hij daarin gelegd heeft en die wij eruit mogen halen. In preken

over zondag 9 van de Heidelbergse Catechismus heb ik daar ook meer dan eens op aangedrongen. Wanneer God onze Vader wil zijn en wij zijn kinderen mogen wezen, moeten we ons ervan bewust zijn dat deze aarde Vaders schepping is. En dus met respect daarin bezig zijn. Niet achteloos je bier- of colablikje maar in de berm smijten, niet opzettelijk het milieu vervuilen... Niet nodeloos hele oerwouden weggakken. Geen kinderen als slaven in de kleding-industrie gebruiken.

Een christen doet dat soort dingen niet omdat wij op die manier de levensduur van de aarde moeten zien te verlengen. Want wij weten dat daarvoor iets heel anders nodig is: de bekering van heel de wereldbevolking.

Vaders schepping

En zolang die uitblijft, is deze aarde juist niet duurzaam, maar aan de vergankelijkheid onderworpen: Romeinen 8:20. Of zie het slot van Psalm 102.

Erger

Sinds de hoogmoedige opstand van de mens tegen God, zijn Schepper en Va-

der, breekt God op allerlei manieren het leven hier op aarde af. Wij dachten ons ook zonder Hem wel te kunnen redden. Nou, daar komen we achter! En het wordt alleen maar erger.

Maar tot wie dringt het door dat al die natuurrampen vandaag voorboden zijn van het laatste oordeel? Onlangs kwam een Klimaattop in Parijs na moeizame vergaderdagen toch tot een gezamenlijk klimaatakkoord. Hoe groot was de opluchting en dankbaarheid, ook onder christenen: 'Als alle betrokkenen zich nu daaraan gaan houden, als we op die manier de opwarming van de aarde met een paar procenten kunnen terugdringen...' Alsof wij door dit soort dingen samen de toekomst van deze aarde veilig(er) kunnen stellen.

Het is juist vanwege deze hoogmoed, dat God de Schepper zelf deze aarde stelselmatig afbreekt! Lees de visioenen die de apostel Johannes op Patmos kreeg. Omdat er voor Hem nauwelijks nog plaats is in deze wereld. En voor zijn laatste uitgestoken hand naar deze wereld: Christus. Omdat de mens nog steeds zijn eigen Babel blijft bouwen.

Eeuwig

Wie ziet de natuurrampen van de laatste tijd, enorme bosbranden, orkanen, aardbevingen, de overstromingen in Engeland en Schotland, nog in dit licht? Zijn dat alleen maar gevolgen van de opwarming van de aarde? Dus als we die weten terug te dringen, zullen dat soort rampen ook afnemen? Nee, de eigenlijke oorzaak moeten we niet zoeken bij El Nino maar bij El Sjaddai (Hebreeuws voor: De Almachtige). '... maar zij bekeerden zich niet' (Op. 9:20; 16:9,11). God laat eigenwijze mensen die niet naar Hem willen horen, voelen dat we om Hem en zijn Zoon nooit heen kunnen. Wij maken er

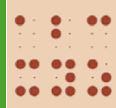
samen alleen maar een steeds grotere puinhoop van. Pas als wij het leven weer helemaal buiten onszelf, maar in Hem gaan zoeken en ons in alles door zijn Geest willen laten leiden, is er hoop. Deze niet

duurzame aarde zal eens in vlammen opgaan. Maar dankzij Christus geeft God dan een nieuwe hemel en een nieuwe aarde. En die zijn wel duurzaam. Die kunnen eeuwig mee.

Als we ons dus voor duurzaamheid willen inzetten – en een kind van God wil dat – dan zullen we hier moeten beginnen. Het is een duurzaam thema om over na te denken.

groot
lette

Nader Bekeken in gesproken vorm!

Schrijf u nu in als lezer van de CBB, Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden, en ontdek welke kranten en tijdschriften er nog meer beschikbaar zijn. Zoals bijvoorbeeld *Gereformeerde Kerkbode*, *Naast*, *Kleur* en *Onderweg*.

Vraag vandaag nog de gratis catalogus aan!

Bel ons of kijk op de website voor informatie om als vrijwilliger in Ermelo en Sneek lectuur in te lezen.

CBB, Christelijke Bibliotheek voor Blinden en Slechtzienden
Postbus 131 • 3850 AC Ermelo • Tel. 0341-56 54 99 • www.cbb.nl • info@cbb.nl

Elkaar troosten

Gemeentebreed
Aryjan Hendriks

Een van de moeilijkste dingen in het leven is wel elkaar als kinderen van God te troosten. Toch is dat een duidelijke opdracht in de Schrift. We moeten huilen met hen die huilen (Rom. 12:15), de moedelozen bemoedigen en de zwakken ondersteunen (1 Tess. 5:14).

Paulus is voor ons ook daarin een voorbeeld als hij schrijft over God: 'Die ons troost in al onze verdrukking, zodat wij hen kunnen troosten die in allerlei verdrukking zijn, met de vertroosting waarmee wij zelf door God getroost worden' (2 Kor. 1:4).*

Christenen mogen en moeten *troost-dorgevers* zijn. De troost die zij in moeilijke situaties ontvingen van God, moet met anderen gedeeld worden. Ja, het is zelfs zo, dat we bij verdriet en ziekte in een leerschool zijn om metterdaad anderen te kunnen troosten! Het woordje 'zodat' of 'opdat' dat de apostel neerschrijft, is hier veelzeggend. Leed verrijkt ons wanneer we het gelovig dragen. We leren hoe kwetsbaar wij zijn en hoe afhankelijk van onze hemelse Vader.

Tegelijk leren we wat het is door een diep dal te gaan. Wanneer we dat leren, kunnen we anderen begrijpen en in hun moeite echt naast hen staan. Ik

denk aan wat kardinaal Danneels zei bij de begrafenis van koning Boudewijn: 'God gaf onze koning wonden om de wonden van anderen te verstaan.' Nee, ten volle begrijpen wat de ander doormaakt, kunnen wij niet – hoe meelevend we ook zijn. Spreuken 14:10 zegt dat het hart zijn eigen droefheid kent en dat een vreemde daarin niet kan delen. Dat moet ons altijd weer *bescheiden* maken. Er is er maar Eén die ons tot op de bodem kent, ook in dat heel eigen verdriet van ons hart. Hij heet dan ook 'de Vader van de barmhartigheden en de God van alle vertroosting' (2 Kor. 1:3). Hij kan ook in de diepste smart troosten!

Erkenning

Wij zijn vaak niet zulke beste troosters. Want wij komen zo gauw met het *ja, maar...* Het is erg wat je nu moet door-

maken, maar je hebt nog zo veel om dankbaar voor te zijn. Akelig dat die dochter niet thuis geeft, maar je hebt zo'n lieve vrouw en nog kinderen die zich gelukkig zo niet gedragen. Heel extreem wordt het bij deze vertroosting: 'Ja, je bent nu een been kwijt, maar gelukkig zijn ons twee benen gegeven!' Wat dat betreft, kunnen we leren van de vrienden van de vrome Job. Zij kwamen niet met dat vreselijke 'ja, maar', maar *deelden* eerst echt in zijn leed. We lezen: 'Toen zij hun ogen van veraf opsloegen, herkenden zij hem niet. Zij begonnen luid te huilen; daarbij scheurde ieder zijn bovenkleed en ze strooiden stof naar de hemel over hun hoofden.

Zo zaten zij *met hem* op de aarde, zeven dagen en zeven nachten. Niemand sprak een woord tot hem, want zij zagen

dat het leed zeer hevig was' (Job 2:12-13). Ik vind dat 'met hem' zo prachtig. De vrienden waren eerst echt *bij* Job en deelden in zijn heftig verdriet. Ze zwegen naar onze smaak wel wat erg lang en toen ze dan eindelijk gingen spreken, bleken het maar slechte troosters te zijn. Als ik hun betogen lees, denk ik: hadden jullie maar je mond gehouden, je zwijgen was beter dan je spreken!

**Zwijgen was beter
dan je spreken!**

Troosten kun je best samenvatten in dat 'ja, maar'. Als je maar niet te vlug begint met het 'maar'. Daarin kunnen we leren van Jobs vrienden. Zij begonnen met het 'ja'. Dat zien we in hun rouwbetoon en in hun eerbiedig zwijgen. Ze zagen hoe Job eraan toe was en namen het 'ja' van zijn situatie vol liefde serieus. Kijk, dat is de a van het abc van troosten. En die a moet je niet te vlug overslaan. Het doet zo ontzaglijk goed wanneer wij *erkennen* dat het ook erg is wat de ander moet doormaken en zeggen: Ach, wat zwaar voor jou. Ik begrijp dat je ziel zich neerbuigt (vgl. Ps. 42:6). Juist in die erkenning zijn we echt 'met de ander' en delen we in zijn verdriet.

De Here Jezus

Het is zeker dat we van Jobs vrienden kunnen leren. Maar nog liever wijs ik hier op onze Heiland. Hij 'kent zijn schapen' (Joh. 10:14), ook in hun leed en *erkent* ze daarin. Je ziet dat zo prachtig in de brieven aan gemeenten in Asia. Hij zegt tot de gemeente in Efeze: 'Ik ken uw werken, uw inspanning en uw volharding...' (Op. 2:2). En de gemeente van Smyrna mag horen: 'Ik ken uw werken, verdrukking en armoede...' (Op. 2:9). De Heiland weet wat troosten is en slaat daarbij het a (de *erkenning*) niet over! Paulus gaat in het spoor van zijn Heer als hij wijst op het lijden dat de Tessalonicenzen ondergingen (1 Tess. 2:14) en hun verdrukking (1 Tess. 1:6). In zijn tweede brief spreekt hij ook uitvoerig over 'al uw vervolgingen en verdrukkingen' (2 Tess. 1:4). Ook neemt hij de moeite van zijn 'zoon' Timoteüs serieus (2 Tim. 2:3v). En de schrijver aan de Hebreeënen laat niet na het leed van zijn lezers expliciet te noemen (Heb. 10:32). Juist bij onze Heiland en zijn apostelen leren wij dat we bij het abc van de troost het a niet mogen vergeten!

Want juist in die a blijkt of wij werkelijk *met* en *bij* de ander heel diep zijn *naaste* zijn.

En dan het 'maar'

Wanneer we zo echt in het verdriet hebben gedeeld, is er ruimte voor troost. Dan komt het 'maar' aan bod. Hier is echt *wijsheid* nodig. Immers: 'Het hart van de wijze kent tijd en gelegenheid' (Pred. 8:5). En hoe goed is een woord op zijn tijd! (Spr. 15:23). Bij ons troosten moeten we dus ontdekken wanneer die tijd er is. Dat kan soms best lang duren, want het is niet niks wanneer een broeder of zuster ineens zo veel leed moet dragen. Ik zou zeggen: heb *geduld* en denk aan het geduld dat de Heilige Geest je leven lang ook met jou heeft! Leed dragen is een *weg* waarop wij allen nog veel moeten leren, ik noem het graag de hogeschool van de Heilige Geest die je dan leert wat bidden is, wat geloven betekent en echt schuilen bij de HERE.

De hogeschool van de Heilige Geest

gever zijn waarover de apostel Paulus spreekt.

Je ziet dat heerlijke 'maar' ook in Openbaring klinken. De zeven brieven eindigen met troostrijke beloften om alle strijders en lijders te bemoedigen. Volg dan daarin je Heiland na en spreek (op zijn tijd) van alles wat Gods kinderen zo rijk kan troosten. Dat het lijden van deze tijd niet opweegt tegen de heerlijkheid die ons wacht (Rom. 8:18; vgl. 2 Kor. 4:17), dat God ons als kinderen soms geselt, juist om ons deel te geven aan zijn heiligheid (Heb. 12:10) en dat het gaat om de beproeving van ons geloof, die op de dag van Christus mag blijken te zijn tot lof en eer (1 Petr. 1:7).

Daarbij mogen we er altijd op wijzen dat onze trouwe God en Vader de dagen, ook de zo verdrietige, van zijn kinderen kent (Ps. 37:18).

Meer dan wij

Troosten blijft moeilijk. Het vraagt om bevindelijke kennis van Gods wegen. Het vereist ook *empathie* met de ander die verdriet heeft. Maar ook bij al ons tekort in het meeleven met die ander mogen we weten van die hemelse Pastor, die volmaakt kan meeleven met onze zwakheden (Heb. 4:15) en die meer kan troosten dan wij. Ik wens u, beste lezer, toe dat u wanneer u gaat troosten, beseft dat er huizen zijn waarin zelfs de engelen hun adem inhouden.

Noot:

* Ik citeer uit de Herziene Statenvertaling, waarbij ik het betreurt dat onze kerken die niet gekozen hebben.

Kijk, als je beseft dat je zelf ook nog maar op de basisschool zit, kun je troosten. Nederig en bescheiden. Je hoeft dan niet over het 'maar' te zwijgen. Integendeel, laat maar horen van de troost waarmee de Here jou heeft getroost! Dan kun je echt zo'n *door-*

Een spiegel voor eigen identiteit

Gelezen
Leendert Joesse

Aanvankelijk dacht ik: dit onderwerp ligt ver van ons bed. Bij nader inzien lijkt me de keus van het onderwerp een goeie greep: Leven en werk van de Zweedse zendeling Hans Peter Hallbeck (1784-1840) in Zuid-Afrika. Het kan een spiegel zijn voor onze identiteit als gereformeerden.

Met andere woorden, de Zuid-Afrikaanse dominee Pieter G. Boon verdient een bijzondere gelukwens! Niet minder onze Zuid-Afrikaanse zusterkerken, waar Boon zijn werkzame leven leeft.

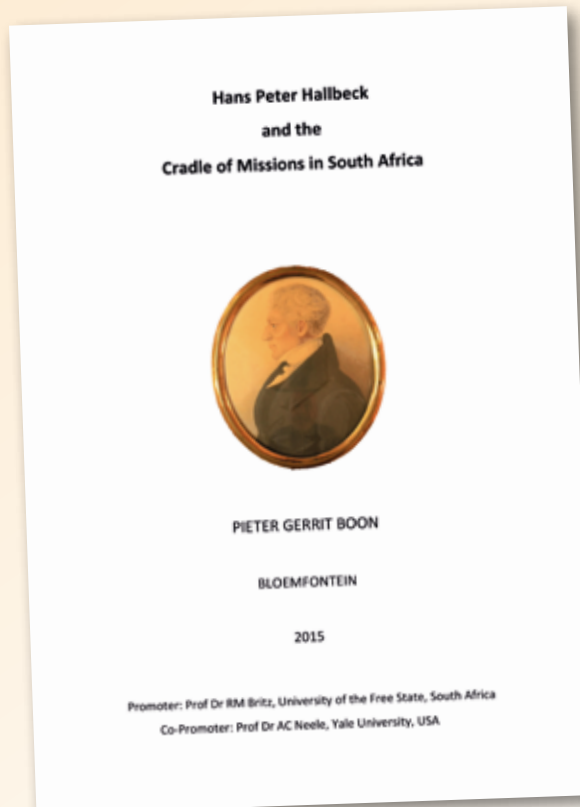
Een onbekende, maar invloedrijke Hallbeck brengt dr. Boon goed voor het voetlicht in zijn Engelstalige studie over 'de wieg van allerlei zendingswerk in Zuid-Afrika'. Hij zag het beloond met een promotie aan de universiteit van Bloemfontein in juli 2015.

In deze biografische studie als startpunt voor meer en diepere studies typeert hij Hallbeck als een visionair theoloog in onze kere tijden. Want Hallbeck liet een zendingspost in zuidelijk Afrika uitgroeien tot model van kerkelijk werk en van sociale inbreng van kerkelijk werkers in een turbulente samenleving. De beschrijving stoelt op grondig archiefonderzoek en geeft heldere, originele illustraties die niet eerder zijn gepubliceerd. Dr. Boon zet voor ons, zoals gezegd, een ervaren leider neer aan wie gereformeerde kerken zich kunnen spiegelen. Welke erfenis laat Hallbeck ons na?

Moravische beweging

Opgegroeid in een traditioneel orthodox luthers gezin te Malmö staat Hallbeck erg afkerig tegenover iedere bevindelijke beweging. Toch voegt hij zich in Göteborg tijdens zijn opleiding

als godsdienstleraar bij de Moravische gemeenschap. Want Hallbeck raakt verrast door de vrome verwerking van tegenslagen door deze geloofsgemeen-

schap. Bovendien wordt hij getroffen door de gevoelvulde omgang van voorganger Ephraim Stare met hem als student.

De Moravisch-evangelische beweging was in 1722 door graaf Nicolaus von Zinzendorf hernieuwd. Hij richtte een broedergemeenschap in op zijn landgoed bij het stadje Herrnhut in de Duitse deelstaat Saksen. De geloofsgemeenschap voorzag zich in het levensonderhoud op basis van landbouw.

Vanuit Herrnhut poogde men voorts in allerlei delen van de wereld gemeenschappen te planten van onderlinge broederliefde en sociale vriendelijkheid, zo in Suriname. Herrnhut bleef daarbij het centrum van de Moravische kerk. Zij streeft ernaar de nadruk op 'rechtvaardiging van de goddeloze' te praktiseren. Van jong en oud wordt een sterk sociaal en dankbaar leven verlangd, gebaseerd op de eenvoudige, centrale erkenning van het kruis van Christus Jezus. Het gaat dan minder om diepgravend persoonlijk onderzoek naar de ellendige staat van elk mens, veeleer om de verschuldigde dankbaarheid voor Christus' werk van verzoening zoals de Gekruisigde deze bewerkt in harten van mensen.

Kan de kerk volstaan met een centrale, eenvoudige boodschap? Hallbeck dacht van niet. Hij vond een plek op evangelische scholen in diverse plaatsen zoals te Fairfield bij Manchester in Engeland, waar hij voorganger werd. Daar leerde hij de Moravische leider Ignatius Latrobe kennen, die naam maakte in zijn regelgeving voor zendingswerk en in het herstructureren van twee Zuid-Afrikaanse zendingsposten. Latrobe droeg Hallbeck aan de Moravische

broeders voor deze posten voor. De verenigde vergadering in Engeland stemde met Hallbecks benoeming in. Hij werd superintendent voor Zuid-Afrika. Na kennismaking met de regering begon zijn werk in een sleutelperiode van de Brits koloniale samenleving. Toen Hallbeck in 1817 te Kaapstad kwam, trof hij de twee door Latrobe heringerichte geloofsgemeenschappen aan: 'Genadendal', oostelijk van Kaapstad, en 'Groenekloof' aan de kust, noordwest van de Tafelbaai. Deze wer-

den relatief zelfstandig bestuurd door de ingestelde ouderlingenconferentie.

In Afrika

Hallbeck zag het als zijn taak de broedergemeenschap uit te breiden. Hij plantte er een netwerk van in totaal zes 'stations' of dorpen met bijbelse namen als Elim en Silo, en een aantal preekpunten, 'outstations', als even zo veel sociale broedersschappen die zich kenmerkten door vroom levensgedrag. Van 1817 tot 1840 groeide het aantal inwoners van de 'stations' uit tot boven de vijfduizend leden.

Voor die uitbreiding gebruikte Hallbeck zo veel mogelijk autochtone medewerkers. Daarbij trachtte hij (1) de sociale en administratieve taken van alle werkers te scheiden van de onderwijs- en preektaak, (2) de invloed van de islam te keren, (3) de eenheid tussen de medewerkers en (4) goede betrekkingen met de koloniale regeringsleiders uit te bouwen. Dit alles in contact met zijn lastgevers: de verenigde ouderlingenconferentie in Engeland (United Elders Conference) die synoden organiseerde om het werk wereldwijd te overzien en te begeleiden.

Ondanks zware nadruk op een levend, kinderlijk geloof en dagelijkse oefening in vroomheid van de broedergemeenschappen waarin ook Khoikhoi (voorheen Hottentotten geheten) deelden, zette Hallbeck fors in op kennis en scholing. Dat stond tamelijk haaks op het Moravische adagium 'kennis maakt opgeblazen, geloof in Jezus' verzoening door het kruis maakt nederig'. Scholing vond Hallbeck broodnodig voor alle lekenpredikers. Daarom richtte hij in 1838 in Genadendal een seminarium op, het eerste in zuidelijk Afrika. Pas dertig jaar later erkende zijn beweging de noodzaak daarvan. Het richtte toen pas een missionair trainingsinstituut op in het Duitse Niesky.

Specifiek verlangde Hallbeck de scholing van kinderen en slaven tot in het verre oosten van

de Britse kolonie. Hij nam bovendien de zorg voor het lepradorp 'Hemel en Aarde' over van George Thom, Schots predikant van de Nederduits Gerefor-

meerde kerk te Caledon, vlak bij Genadendal.

Gelijkwaardigheid van alle gelovigen stond hoog in het vaandel geschreven. Daarom werkte Hallbeck aan de eenheid van alle volken. Hij stoorde zich zeer aan kolonisten, veelal 'farmers' die zich afzetten tegen Khoikhoi en San (ook wel: Bosjesmannen) als zouden deze volken minderwaardig zijn. De landbouwers kantten zich bovendien sterk tegen afschaffing van de slavernij. Want sinds oude tijden behoorde bekeering van slaven te worden gevolgd door hun invrijheidstelling. Welvarende boe-

Dr. P.G. Boon

ren wensten dit personeel te houden, waarom zij hun heil buiten de kolonie zochten. Hallbeck waarschuwde indringend voor de gevolgen van de afschaffing. Dat bracht sinds 1838 inderdaad een grote trek van boeren op gang. Buiten de koloniale grenzen konden ze hun slaven houden. Omgekeerd bracht het een stroom van Khoikhoi en Fingu op gang naar de broedergemeenschappen, omdat zij er goed behandeld werden en omdat deze goed aangeschreven stonden bij de regering en bij de volken. On-

derlinge communicatie in de 'stations' gaf een impuls voor ontplooiing van het Afrikaans. Met name aan de oostelijke grens van de kolonie waar Hallbeck in 1828 een 'station', genaamd Silo vestigde, werd hij met 'de zwarte bevolking' geconfronteerd.

Gelijkwaardigheid hoog in het vaandel

Karakteristiek voor de Moravische zending tegenover het gelijktijdige werk van het Londense zendingsgenootschap was, dat Hallbeck publieke rugdekking zocht – en ondervond – van de koloniale regering. Toen er schermutselingen

aan de oostgrens uitbraken met de zwarte volken, riep Hallbeck de bescherming in van soldaten. Daardoor be-

vorderde hij dat Silo voortaan binnen de Britse kolonie viel. Deze gemeenschap was trouwens op verzoek van de regering gesticht, die met name Bantu en Thembu volken een christelijke educatie wilde bezorgen. Dat hield een opleiding in voor agrarische en andere vaardigheden. Het stelde Hallbeck meer dan elders voor een bijbelse strijd tegen heidens bijgeloof.

Heilig leven?

Kan de kerk volstaan met een voorbeeldig, heilig sociaal leven als gelovige inbreng in de samenleving? Hallbeck meende van wel.

Wie zich bij de gemeenschap aansloot, kreeg landbouwgrond toegewezen. Door de sociale benadering van alle volken begon de 'farmers'-mentaliteit rond Genadendal en Elim inderdaad te veranderen. Ze stuurden hun kinderen naar de Moravische school zodat de kinderen zich mengden met die van de Khoikhoi. Ook viel de broederschap in de Britse samenleving op door het streven naar een zuivere moraal in bedrijfsvoering en veehouderij. De zendelingen gaven daaraan leiding, maar bleken financieel niet altijd even kundig. Toch koesterden ze weinig privébezit. Welvaart en luxe werden niet aangemoedigd, al werd het welzijn van ieder bevorderd. Ook Hallbeck had geen vorstelijk salaris en ook hij was voor financiering van de opleiding van zijn kinderen op diaconale voorzieningen aangewezen, zodat deze in Europa werden opgeleid.

Armoede werd minder als gebrek, eerder als voordeel gezien. Ook Hallbeck meende dat armoede, vernedering en lijden ieder, ook Bantu en Khoikhoi volken, meer ontvankelijk maakte voor het evangelie dan luxe. Welvarende landbouwers werden gezien als moeilijk

Scholing van kinderen en slaven

arbeidsveld voor de kerk. Armoede – zo dachten de Moravische broeders – verhindert mensen in allerlei zonden te vallen, welvarende mensen zijn het meest ongeschikt voor Gods koninkrijk (p. 188 en 347).

Kanttekeningen

Een paar kanttekeningen zijn te maken bij deze studie. Door Hallbecks optreden werd het dorp Genadendal hét model – het is de eerste stelling van dr. Boon –, zelfs dé wieg van allerlei zendingswerk in Zuid-Afrika. Dat roept de vraag op: welke niet-Moravische zending nam Hallbecks kwaliteit van werken programmatisch over? Het komt weinig uit de verf. Bovendien, de Moravische synode wees in 1838 diverse voorstellen van Hallbeck af, al vereerde zij hem met de functie van (eerste) bisschop van Zuid-Afrika.

Ook werden velen geraakt door het enthousiasme van Hallbeck dat in zijn wijdverspreide artikelen doorklinkt.

Boons beschrijving maakt voorts veel-er duidelijk dat niet Genadendal, maar het door Hallbeck zelf geplante Elim model staat voor het werk van de Moravische gemeenschap onder leiding van Hallbeck. Dat droeg het stempel van vernieuwde leefregels, al vertoonde de broederschap ook hier geen karakteristieke afwijkingen van het algemene beleid van de Moravische beweging.

Stempel van vernieuwde leefregels

Hallbeck ging er een stap verder in sociale heiliging en in nadruk op kennis van jongs af aan. Hij schreef er niet alleen uiterlijk gedrag voor, ook innerlijke zonden van jaloersheid, boosheid en bitterheid werden apert verboden. Overigens, waar het gaat om het profiel van 'genootschappelijk' kerkenwerk, zou een vergelijking met de vroeg-kerkelijke zending zoals die ook in Zuid-Afrika was beoefend, niet misstaan. Zeker waar het gaat om de wieg van kerkenwerk ('Missions')! Boon verdisconteert bijvoorbeeld geen publicaties van de Amsterdamse historicus G.J. Schutte, bekend om zijn Afrika-studies. Hallbeck wordt verder getekend als een van de pleitbezorgers voor afschaffing van slavernij zonder dat deze daarvan een politiek 'issue' maakte. Hallbeck bemoeide zich niet met de Britse politiek uit vrees dat kerk en zending

zouden worden weggedrukt uit de samenleving. Daartegenover stimuleerden leiders van het Londense zen-

dingsgenootschap, met name dr. John Philips, tot politiek protest. Boon geeft Hallbeck in dit opzicht te veel eer. Want Hallbeck veroordeelde slavernij als zodanig niet, pleitte voor onderwerping aan alle gezagsdragers. Kritiek gold slechts misbruik en slechte behandeling van slaven. Ik heb de indruk dat zijn biografische aanpak dr. Boon ertoe brengt weinig afstand te nemen van het onderwerp. Het stelt wel voor de

vraag of gelovigen en kerken zich in politieke volgzaamheid zullen uitputten, en in exemplarisch bijbels gedrag om de samenleving in de goede richting te beïnvloeden, dan wel dat ze zich profileren in actief politieke inbreng. Daarbij klemmt de vraag: wat is een correcte richting voor mens en maatschappij in het publieke domein? Zal de kerk ernaar streven de samenleving te 'heiligen', zoals Hallbeck poogde te doen door een innerlijk zuivere broederschap te vormen?

Tot slot, Hallbeck is de eerste historicus in Zuid-Afrika die geen eenzijdige kerkgeschiedenis schreef. Hij wilde – en dat was een novum! – tot de oorsprong en aard van volken doordringen om deze zo te leren kennen dat zijn boodschap kon landen in de harten van alle volken. Dat gedreven idealisme van de ten onrechte vergeten Hallbeck is zeker het bestuderen waard!

N.a.v. Pieter G. Boon, *Hans Peter Hallbeck and the cradle of Missions in South Africa. A Theological-Critical Study*, diss. University of the Free State, Bloemfontein 2015, 469 pag. (geen registers), prijs € 45,- (beschikbaar via <http://scholar.ufs.ac.za:8080/xmlui/handle/11660/1133>, publicatie als boek is nog in voorbereiding; bestellen bij de auteur (fampgboon@gmail.com)).

Nader Bekeken – speciale abonnementen

Neem een proefabonnement op Nader Bekeken! U ontvangt het blad dan drie maanden voor maar € 5,-. Wilt u iemand een waardevol cadeau aanbieden? Denk dan eens aan een geschenkabonnement op Nader Bekeken. Het kost u slechts € 17,50 en hij/zij ontvangt het blad dan een jaar lang! Kijk op www.woordenwereld.nl/klantenservice.

'Jesaja doelde op Jezus...'

Aan de Theologische Universiteit Apeldoorn werd onlangs een bijzondere leerstoel gesticht, de Henk de Jong-leerstoel 'Bijbelonderzoek en identiteit in Nederlands Gereformeerd perspectief'. Die leerstoel werd, zoals de titel aangeeft, opgericht vanuit de Nederlands Gereformeerde Predikantenopleiding.

Namens de NGK nam als eerste bijbelwetenschapper dr. Jaap Dekker plaats op die leerstoel. Dekker bleef als parttime predikant verbonden aan de kerk te Enschede. De Apeldoornse studie '*Jesaja doelde op Jezus...*' bevat de uitgewerkte tekst die Dekker uitsprak bij de aanvaarding van zijn bijzondere ambt.

Halverwege zijn evangelie geeft Johannes een tussenbalans van de reacties die Jezus bij mensen oproep. Ondanks veel wondertekens die Hij deed, geloven ze niet in Hem. Johannes ziet twee woorden uit Jesaja in vervulling gaan, namelijk Jesaja 53:1: 'Heer, wie heeft onze boodschap geloofd? Aan wie is de macht van de Heer geopenbaard?' en vervolgens Jesaja 6:10: 'Hij heeft hun ogen verblind en hun hart gesloten, anders zouden zij met hun ogen zien en met hun hart begrijpen, zij zouden zich omkeren en ik zou hen genezen' (Joh. 12:38 en 40). Johannes verbindt die Jesaja-teksten rechtstreeks met de persoon van Jezus: 'Jesaja doelde op Jezus toen hij dit zei, omdat hij zijn majesteit zag' (Joh. 12:41).

Johannes zegt niet alleen dat Jesaja over Jezus *sprak*, Jesaja heeft de majesteit van Jezus *gezien*. Hoe zit het dan met Jesaja 53, waarin het primair gaat over het lijden van de knecht van de Heer? Dekker laat zien dat het lijden staat in het kader van de verhoging van de knecht (Jes. 52:13 en 53:12). Daarom ziet Johannes de majesteit van Jezus

niet alleen in zijn werken, maar ook in zijn sterven (Joh. 15:1-5). Dekker werkt dit verder uit voor de profetie van Jesaja en voor het evangelie van Johannes.

Komt Dekker tot een afronding, dan bespreekt hij de vraag welke piketpaaltjes er vanuit zijn onderzoek geslagen kunnen worden voor het christelijk lezen van het boek Jesaja vandaag. Hij is van oordeel dat Johannes bij de lezing van Jesaja op heel directe manier de godsvraag centraal kon stellen, door zelfs het tempelvisioen van Jesaja 6 rechtstreeks op Jezus te betrekken: 'Jesaja doelde op Jezus toen hij dit zei, omdat hij zijn majesteit zag.' Dekker vervolgt

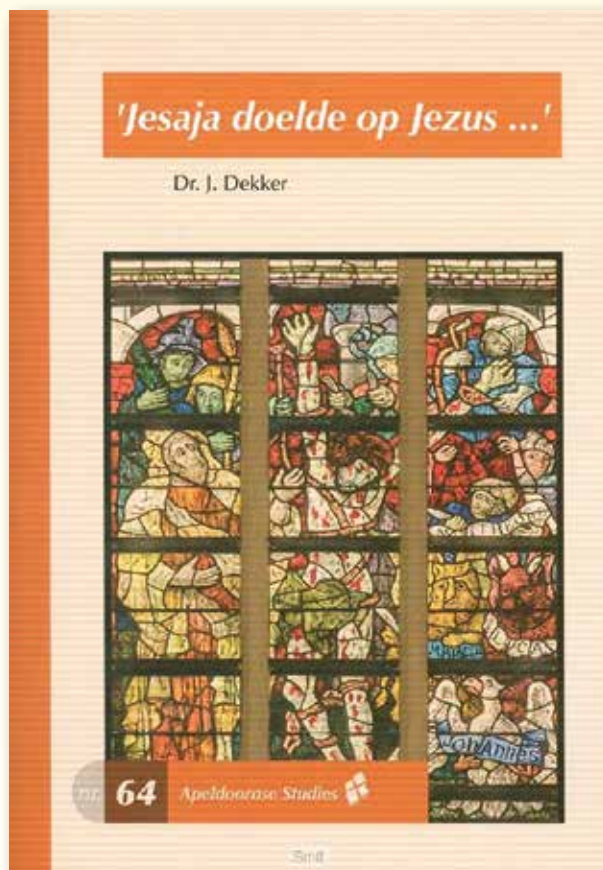
dan: zo direct zullen wij dat vandaag doorgaans niet meer zeggen.

Dekker betreft de uitspraak van Johannes over wat Jesaja zag van de majesteit van Jezus, niet zozeer op de heerlijkheid die Jezus als de Zoon in zijn pre-existentie bij God bezat (22v), maar ziet de uitspraak vooral tegen de achtergrond van zijn theologie van de verhoging (52v). Dekker ziet in Jesaja het koningschap van God centraal. Een koningschap dat reddend en genezend van aard is. Hij wijst er voorts op dat in Jesaja God zelf het subject van die genezing blijft. Maar Johannes voegt Jezus als subject van die genezing in. Dekker is dan van oordeel dat deze christologie van Johannes niet al in het boek Jesaja zelf moet worden ingelezen. Maar er is alle reden om het boek Jesaja ook vandaag met het oog op Christus te lezen. Je kunt Jesaja niet meer zonder Christus (*remoto Christo*) lezen. Het verheven koningschap van God komt tot zijn doel in hoe Jezus Gods heerlijkheid laat zien.

Ik heb het verhaal met veel genoegen gelezen. Het is

ook voor de lezer met theologische belangstelling goed te volgen. Deze eerste vrucht van de nieuwe leerstoel wekt in ieder geval hoge verwachtingen dat het niveau van zijn naamgever eer aangedaan zal worden.

N.a.v.: dr. J. Dekker, '*Jesaja doelde op Jezus...*' (Apeldoornse studies, nr. 64), TU Apeldoorn i.s.m. NGP, ISBN 978-90-75847-41-3, 61 pag., prijs € 9,95

Jezus: Raadsman, Wonderbaar

*Genietend van de tempel en het feest
twaalf jaren jong, gretig, doelbewust.*

*Verwonderd kijkt hij in het rond en speurt
of hier de wijsheid woont als Vader zelf.*

*Want hij aanvaardt de taak om heel de Schriften
te doorzoeken, scherpzinnig, rusteloos.*

*Hier is een mens die alle argumenten
weegt in zijn schaal, ze toetst op hun karaat.*

*Door vraag en tegenvraag zoekt hij de spits,
het brandpunt van zijn woorden raakt het hart.*

*Zo scheidt hij merg en been, ontdoet de taal
van muggenzifterij en vroom gezwets.*

*Van eeuwigheden her, twaalf jaren jong,
nader tot God, de tempel en het lam.*

Koos Geerds

Uit: *Schriftgedichten*, Royal Jongbloed, Heerenveen, 2013

De twaalfjarige Jezus in de tempel: een bekende geschiedenis.
De dichter steekt af naar de diepte.
Hij probeert te peilen wat er ten diepste gebeurde.
En dat loopt dan uit op die fraaie slotstrofe.
Een prachtig gedicht.

De liturgie is niet van ons

In *De Waarheidsvriend* van 27 mei 2016 trof ik een fraai artikel over liturgie aan. Het is van de hand van ds. A.J. Mensink, de voorzitter van het hoofdbestuur van de Gereformeerde Bond. Hij vraagt aandacht voor het risico dat voor het goed meedoen in de liturgie op zondag de persoonlijke beleving te veel de maat is geworden. Zijn eigen titel is: 'Geroepen tot liturgie'. Hij neemt zijn start met een bekende regel uit Psalm 22:

'Maar U bent heilig, U troont op de lofzangen van Israël.' Als je op catechisatie vraagt: 'In wat voor een psalm zou deze regel staan?', is de kans groot dat iemand zegt: in een lofpsalm.

Het is verrassend om te ontdekken dat deze woorden in een klaagpsalm staan vermeld. Ze staan opgetekend in een van de aangrijpendste klaagpsalmen – we zitten er immers mee aan de voeten van het kruis. We horen onze Heiland de psalmdichter nakemen: 'Mijn God, Mijn God, waarom verlaat Gij Mij?'

Dat de HEERE woont op de lofzangen van Zijn volk, blijft daarbij helemaal staan. Onze nood en dood doen daar niet van af. Het loven, eren en belijden van Zijn Naam moet ook op aarde ononderbroken voortgaan.

Inzetting

Zo was dat in tabernakel en tempel ook. De troon van God, tussen de cherubs, stond in het huis waar tempelzangers en speellieden de lofzang gaande hielden. Naar Gods eigen gebod overigens – niet als bedenksel of initiatief van Israël. De eredienst is een inzetting van Hem – en het behoort tot de gehoorzaamheid van het geloof om deze wekelijks te onderhouden.

Vervolgens vraagt Mensink er aandacht voor dat de gesprekken over liturgie zich wel eens te veel beperken tot wat in de kerkdienst gezongen wordt. Maar de eredienst is toch echt meer dan dat. Ook signaleert hij dat in de liturgische bezinning een wezenlijk aspect van de liturgie nagenoeg ontbreekt. Hij constateert

dat voor wat betreft de hervormd-gereformeerden. Maar ik denk dat bezinning op datgene waarvoor hij aandacht vraagt, ook voor ons heel erg nodig en nuttig is. Welk wezenlijk aspect bedoelt hij dan? Hij omschrijft het zo: 'Dat is de overtuiging dat de liturgie "de liturgie van de kerk" is. Ik sluit aan bij een opmerking van prof. F.G. Immink dat "de kerkdienst als gezamenlijke handeling van de gemeente onder druk staat"'. Mensink gaat dan als volgt verder:

Persoonlijk

In de lijn van Reformatie en Nadere Reformatie hechten wij grote waarde aan het persoonlijk, gelovig meeleven en doorleven van de eredienst. In prediking, gebed, sacrament en psalmgezing en gaat het ons erom dat ons hart geraakt wordt. Dat zo iets van toe-eigening door de Heilige Geest geschiedt. Zo merk je aan het zingen van de gemeente of het hart erin meekomt. De keerzijde van deze persoonlijke betekenis van de liturgie is dat iemand kan zeggen: ik had er vanmorgen niets aan, het raakte me niet. Of dat iemand een psalm niet meezingt, omdat hij de gezongen woorden niet voor zijn rekening kan nemen of niet waar kan maken. 'En ik ga niet zitten huichelen.'

Individualisme

Als deze piëtistische invalshoek zich echter verzagert met modern individua-

lisme, wordt het gevaar onontkoombaar dat persoonlijke beleving de maat van de liturgie wordt. Dat we alleen nog maar zingen waar we samen achter kunnen staan. Dat we alleen nog maar doen wat door ons van harte, en gezamenlijk, gedragen wordt. Een liturgie waar we iets aan hebben. Een liturgie die de consensus van de gemeente nodig heeft.

Prof. Immink constateert terecht dat juist door die hyperpersoonlijke bena-

dering van de liturgie de verdeeldheid inzake de liturgie alleen maar toeneemt. Discussies over liturgie zullen hierdoor alleen maar verliezers kennen. Met andere woorden: het ik van de kerkganger komt zo centraal te staan, dat het wij van de gemeente uit ons liturgisch besef verdwijnt.

Roeping

Maar de liturgie is niet van ons – zij is van de kerk, van de gemeente. En ik bedoel met 'de gemeente' niet de optelsom van haar leden, maar de gemeente als geestelijk begrip. De gemeente als gave van de Heilige Geest in deze wereld. De gemeente die er is voordat ik er ben, en voordat ik mij bij haar aansluit. De gemeente die qualitate qua geroepen is om in deze wereld de Naam van haar Heere en Koning te belijden. De kerk is geroepen tot de liturgie. Het klokgelui op zondag is meer dan een vrijblijvende

uitnodiging om in die liturgie te delen, door haar te dragen en stem te geven.

Belijden

Dat geeft aan de liturgie iets objectiefs, iets wat onafhankelijk is van wat wij vinden en willen. Er gebeuren in de liturgie dingen die niet berusten op consensus, dingen die niet weerspiegelen wat de meerderheid van de gemeente wil of vindt. De geloofsbelijdenis bijvoorbeeld is niet in de eerste plaats onze persoonlijke, collectieve belijdenis – het is de belijdenis van de kerk. Die wij gelovig na- en meespreken. En of we er nu van harte in meekomen of niet: het geloof van de kerk móet beleden worden.

Beleven

Dat geldt ook voor het zingen. Wat op het psalmbord staat, is niet de uitslag van een enquête of een poll onder gemeenteleden naar de meest geliefde en gewenste liederen, het 'lied van de week'. Zij staan erop, zonder onze inspraak. En zo zingen wij ze. Niet omdat we eraan toe zijn om een loflied te zingen, of juist in de stemming voor een klaaglied zijn – wij zingen ze omdat het de liederen van de kerk zijn waarmee zij haar Heere dient. Wij kunnen en mogen daarom nooit zeggen dat we niets aan de liturgie beleven. In de eerste plaats is de

liturgie er niet voor onze beleving, maar voor Gods eer; in de tweede plaats is het een teken van ongelof en zelfverafgoding als we niets beleven aan het eren van God.

De gemeenschap

Zouden we als protestanten in dit opzicht niet een scheutje katholiek besef kunnen gebruiken? Het komt mij voor dat de katholieke kerken in deze wereld, zowel de rooms-katholieke als de oosters-orthodoxe kerken veel meer bewaard hebben van het besef dat niet wij de liturgie vormen, maar dat de liturgie óns vormt. De rooms-katholieke theoloog Romano Guardini schrijft: 'Niet de enkeling is drager van liturgisch handelen en bidden. Ook niet de som van de afzonderlijke wezens. Het "ik" van de liturgie is veeleer het geheel van de gelovige gemeenschap als zodanig, hetgeen meer is dan de som der delen, en dat uitstijgt boven de aritmetische optelling van de individuen, namelijk: de kerk.'

Zelfverloochening

De liturgie is dus een gegeven. Als kerk-ganger worden wij erin opgenomen, wij sluiten aan, wij nemen deel. Wij eren God met woorden die we niet zelf verzinnen. Wij loven Hem met hoge woorden, al ligt ons eigen hart in de diepten.

Wij belijden Zijn Naam, al kraakt en barst het vanbinnen van twijfel en ongelof. Wij belijden onze hulp van Hem, ook als we ons zo hulpeloos voelen. Wij geven onze liefdegaven als dankoffer, al menen we weinig reden tot danken en geven te hebben. De dienst van de Heere moet voortgaan. Het hoogste verlangen van een christen is immers 'Uw Naam worde geheiligd'. Liturgie vraagt dus om zelfverloochening. Dat het hier niet om mij gaat. Maar om God en Zijn gemeente. Daar heeft een christen toch genoeg aan?

Troostvol

Als je er wat langer over nadenkt, is het ook geweldig troostvol. Het is een zegen om in de liturgie verlost te worden van jezelf: van wat je er zelf van moet vinden en wat je er zelf aan moet hebben. Dat jouw stemming mede bepalend is voor het al dan niet slagen van de liturgie. Zoals de avondmaalstafel gereed staat als ik de kerk binnenkom, zo ligt de liturgie voor mij gereed. Ik mag deelnemen. Deelnemen aan de lof van God, deelnemen aan de eredienst van de kerk. Dat maakt me dankbaar. En bescheiden.

Het christendom groeit

Wie cijfers ziet over kerkverlating in ons land of in Europa, of wie kennis neemt van onderzoeken als 'God in Nederland' (ik schreef er zelf over in de Kroniek van het aprilnummer van ons blad) is daarna niet vrolijk gestemd (of je moet belijdend atheïst zijn). Het zou een stemming kunnen bevorderen dat het, als het gaat om de positie van het christelijke geloof in de wereld, alleen maar achteruitgang is op het ogenblik. Dat beeld, vanuit het perspectief van je eigen land of werelddeel, trekt de zaak scheef. In *Christelijk Weekblad* van 27 mei 2016 wordt daarover geschreven door Brian Douglas, voorganger van de All Saintys Church in Boise, Idaho (USA). Zijn titel is zijn boodschap: 'De

kerk groeide altijd al en dat doet ze nog steeds'. Hij schrijft:

Zorgen voor de toekomst van de kerk, wie heeft ze niet? Het wordt ons tegenwoordig wel heel gemakkelijk gemaakt om te wanhopen: de christelijke bemoeienis met cultuur en politiek is vaak onhandig of dwaas, en naar schandalen in de kerk hoeft je niet lang te zoeken. Daar komt nog bij dat de kerk is versplinterd in 30.000 tot 42.000 denominaties – afhankelijk van welke studie je leest – en dat tast haar geloofwaardigheid nog meer aan.

Het ergste is misschien wel dat zo veel gewone kerkmensen zich persoonlijk ver-raden voelen. Ik heb zelf drie kerkelijke

burgeroorlogen overleefd, de teloorgang van twee kerken en ben uit de weg geruimd (gelukkig in overdrachtelijke zin) door twee pastors die ik volkomen vertrouwde. Veel christenen hebben veel ergere dingen meegemaakt.

Kerkgeschiedenis

Het kan moeilijk zijn om een rooskleurig beeld te hebben van de toekomst van de kerk als die kerk zo zwak lijkt, of zelfs een destructief karakter lijkt te hebben. Maar een uurtje kerkgeschiedenis leert al dat geen van deze zorgen uniek zijn voor onze tijd. Het is altijd gemakkelijk geweest kritiek te hebben op de kerk omdat de kerk altijd kritiek heeft verdiend. In datzelfde uurtje kerkgeschiedenis

kun je zien dat er altijd meer is geweest dan alleen opspraak en incompetentie. De kerk is altijd een schoolvoorbeeld geweest van het contrast tussen schijn en werkelijkheid. Ondanks alle aanwizingen voor het tegendeel – en ver boven verwachting – heeft de kerk altijd gebloeid. Als je je zorgen maakt over haar toekomst, bedenk dan het volgende. Ten eerste is daar de niet te stoppen groei van de kerk. Het is misschien

ruim 17.000 zendingsactiviteiten in 1900 tot zo'n 300.000 in 2011.

Afrika en Azië

Wat het meest opvalt is de goed gedocumenteerde verschuiving van een Eurocentrisch naar een meer geglobaliseerd christendom. In 1900 maakten Amerikaanse en Europese christenen 80% van de christelijke wereld uit. Een eeuw later is dat percentage gehalveerd. In dezelfde

moeilijk voor te stellen als je in een land woont waar de kerk achteruit holt, maar wereldwijd gezien groeit de kerk, en dat doet ze al sinds haar oprichting. Studentenpastor van de Harrisburg Baptist Church Michael Kelly beschreef onlangs de groei van de kerk sinds de eerste eeuw. Aanvankelijk groeide de kerk langzaam, maar allengs nam de groei toe. In het jaar 100 na Christus was er slechts een belijdende christen voor elke 360 niet-christenen in de wereld. Tegenwoordig rekent een derde van de wereldbevolking zich tot de christelijke godsdienst. Volgens Kelly's gegevens heeft de groei van de kerk niet alleen gestaag doorgezet maar heeft ze zich versneld. In de eerste duizend jaar veranderde de verhouding van christenen tot niet-christenen van 1:360 naar 1:270. In het jaar 1500 was dat 1:85, bijna drie keer zoveel als in het eerste millennium. Sindsdien bleef de groei toenemen, van 1:21 rond 1900, naar 1:13 rond 1970, tot de huidige 1:3. Deze groei is veroorzaakt door (en veroorzaakt op zijn beurt weer) explosieve groei van missionaire activiteiten. Patrick Johnstone beschrijft in zijn boek The Future of the Global Church de grote groei van de christelijke zending in de 20e eeuw. Die groei is enorm, van

periode veranderde de VS van de grootste zender in de grootste ontvanger van missionaire activiteiten.

Ondertussen bleek de niet-westerse wereld heel vruchtbare grond. Het aantal christenen in Afrika steeg van minder dan tien procent naar bijna de helft. Het gerenommeerde PEW Research Center becijferde dat ongeveer een kwart van alle christenen ter wereld in Afrika wonen, en dat aantal lijkt tot 2030 te groeien tot 40%. Vergelijkbare groei is te zien in Azië, waar het aantal christenen twee keer zo snel groeide als de bevolking.

Deze groei zou ons moeten bemoedigen. Het laat op zijn minst zien dat we kunnen vertrouwen op de belofte van Jezus dat we zijn getuigen zijn tot de einden van de aarde en het einde van de tijden. Maar het is ook een teken dat de heilige Geest nog steeds aan het werk is in de kerk. Dat valt ook op te maken uit de groei in plaatsen die vijandig staan ten aanzien van de kerk.

Door de eeuwen heen heeft de kerk het altijd het beste gedaan onder de moeilijkste omstandigheden. Van Jeruzalem en het Romeinse Rijk tot aan het moderne China en de moslimwereld, tijden en plaatsen van verzet en religieuze

NaderBekeken

Nader Bekeken is een periodieke uitgave van de Stichting Woord en Wereld en verschijnt 11 x per jaar. De Stichting geeft tevens een serie cahiers uit tot versterking van het gereformeerde leven.

Dagelijks bestuur van de Stichting Woord en Wereld

Voorzitter Dr. ir. H.B. Driessen
Secretaris W. Hindriks
Penningmeester W.A. Dreschler

Redactie Nader Bekeken

Hoofredactie Drs. J.W. van der Jagt
Eindredactie Drs. G. den Dulk
M.J.A. Zwikstra-de Weger
Redactie Dr. A. Bas
Drs. H.J. Boiten
Ds. C. van Dijk
Ds. P.L. Storm

Redactiesecretariaat

Dr. J. Kooistra
Hemsterhuislaan 3, 9752 NA Haren
Tel. 050 - 5344508
Mail: redactief@woordenwereld.nl

Medewerkers Nader Bekeken

Ds. S.M. Alserda, Spakenburg
Ds. J. Beekhuis, Hoogeveen
Ds. C. van den Berg, Amersfoort
Ds. H. van den Berg, Berkel en Rodenrijs
Drs. L. Bezemer, Wezep
Drs. F.J. Bijzet, Kaapstad, ZA
J.H. Bollemaat, Dalfsen
A.C. Breen, Dunsborough, WA
Drs. E. Brink, Waddinxveen
Drs. J.J. Burger, Veenendaal
Ds. H. Drost, Zwijndrecht
Drs. L.W. de Graaff, Heerde
Drs. B.P. Hagens, Soest
Dr. A.N. Hendriks, Amersfoort
Prof. dr. P.H.R. van Houweligen, Kampen
Drs. A. Kamer, Hoogland
Prof. dr. G. Kwakkel, Kampen
A. van Leeuwen, Papendrecht
Drs. H. van Leeuwen, Berkel en Rodenrijs
Ds. P. Niemeijer, Rijnsburg
Ds. R.Th. Pos, Rijnsburg
Ds. P. Schelling, Amersfoort
G.J. Schutte, Zeist
G. Slings, Lelystad
J. Veenstra, Emmen
Dr. H. Veldman, Zuidhorn
Ds. J. Wesseling, Veenendaal
Dr. W.F. Wisselink, Almelo
Drs. Joh. de Wolf, Amersfoort
Ds. G. Zomer Jzn., Waardhuizen

Vormgeving, prepress, fotografie:

Studio Bert Gort, Grijskerk

Internet: www.woordenwereld.nl

Hier is een register op alle jaargangen beschikbaar

Druk: Koninklijke BDU Barneveld

CD: Nader Bekeken is ook op CD verkrijgbaar.

Inlichtingen: Chr. Bibl. voor Blinden en Slechtzienden, postbus 131, 3850 AC Ermelo, tel. 0341-565 499

Opgave en vragen over abonnementen:

Abonnementen (nieuw, wijziging, beëindiging):

1. via internet:

www.woordenwereld.nl

2. schriftelijk:

Woord en Wereldabonneservice, Postbus 105, 2400 AC Alphen aan den Rijn, woordenwereld@spabonneservice.nl of naderbekeken@spabonneservice.nl

3. telefonisch:

0172 - 47 60 85.

Beëindiging abonnement:

Via www.woordenwereld.nl, per post of per telefoon (gegevens hierboven), tenminste 4 weken voor het einde van de abonnementsperiode.

Bezorgklachten kunt u melden op

www.sandd.nl/klantenservice/hulp-nodig/

Kijk voor meer informatie en uitgebreide abonnementsvoorwaarden op www.woordenwereld.nl

Abonnementsprijzen:

Nader Bekeken	€ 35,00
Nader Bekeken + vier cahiers	€ 69,00
Nader Bekeken studenten	€ 21,00
Nader Bekeken PDF	€ 21,00
Nader Bekeken PDF (buitenland Europa)	€ 28,50
Nader Bekeken PDF (buitenland overig)	€ 34,00
Cahiers bij abonnement (per jaar)	€ 37,00
Cahiers, losse verkoop	€ 11,25
Bankrekeningnummer: NL 75 INGB 0007 2255 58	
Bic-code: INGBNL2A	

Deze tarieven gelden bij machtiging (automatische incasso). Voor betaling per acceptgirokaart of per eigen overschrijving geldt een opslag van € 2,-

Bankrekeningnummer voor giften: NL42 RABO 0324 6259 01

De stichting Woord en Wereld heeft geprobeerd alle rechthebbenden te achterhalen en in te lichten. Mocht de vermelding van eigenaar of copyright onjuist of onvolledig zijn, neemt u dan contact op met de redactie.

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd worden en/of openbaar gemaakt worden zonder schriftelijke toestemming van de redactie.

ISSN 1380 - 3034

vervolging zijn vaak de vruchtbaarste grond geweest voor de kerk om wortel te schieten.

Neem China. Toen Mao stierf in 1976, durfden maar weinig mensen te voorspellen dat de Chinese kerk ooit zou floreren. Maar slechts twee generaties later verspreidt de Chinese kerk zich als een vuurbrand over het land. Er waren naar schatting een miljoen Chinese christenen in 1949, een aantal dat steeg naar 58 miljoen in 2010. Als de huidige groei zich doorzet, zijn er in 2030 meer Chinese christenen dan in welk ander land ook.

Eenzelfde groei lijkt te beginnen in de islamitische wereld. De Amerikaanse krant The Times meldde dat het christendom in Iran sneller groeit dan waar ook ter wereld, met 20% per jaar.

Ondanks de groeicijfers kan het voor menig westers christen moeilijk zijn te geloven dat het echt goed gaat met de kerk. We horen immers slecht nieuws over onze eigen kerken. Maar als we de woorden van Jezus en de apostelen in overweging nemen, zou die groei ons niet hoeven verbazen.

Misschien zal deze stijgende trend zich niet altijd doorzetten. Maar God zelf is optimistisch over de toekomst van de kerk, als we de Bijbel mogen geloven. Er staan meer dan genoeg waarschuwingen in over valse profeten en vervolgingen, maar ook meer dan genoeg aanwijzingen en beloftes om te geloven dat de kerk veilig is.

In Matteüs belooft Jezus dat de poorten van de hel de kerk niet zullen stoppen. In Openbaring ziet Johannes dat elke stam, taal en natie is inbegrepen in het

komende koninkrijk. En in Romeinen verzekert Paulus ons ervan dat wanneer dat koninkrijk komt, iedere knie zal buigen en iedere tong zal belijden dat Jezus koning is. We zouden dus niet verrast hoeven zijn als we zien dat al die beloften bewaarheid worden.

Dat laatste is zeker waar. Want God is betrouwbaar in zijn beloften. Toch proef ik in die laatste zinnen ook iets van een verwachting dat de hele wereld zich bekeren zal en zich bij de kerk zal voegen. Dat lijkt me onhoudbaar.

Kerk in kinderschoenen

Wanneer Paulus in Romeinen 14 inderdaad schrijft (met beroep op Jesaja) dat iedereen Christus als Koning zal erkennen (vs. 11), heeft hij het niet meer over wat hier op aarde gebeuren zal vóór Christus' komst, maar bij het laatste oordeel wanneer ieder zich tegenover God zal moeten verantwoorden (vs. 12). Niemand zal onder die erkenning van de Koning uit kunnen, ook

niet al diegenen die zich dan gedwongen zien dat te doen. Mensen die, vóór zijn komst, van Hem en zijn kerk niets wilden weten en aan zijn rijk ook geen deel zullen krijgen. Douglas eindigt zijn artikel zo:

Niet volmaakt

Natuurlijk betekent dit alles niet dat de kerk volmaakt is, dat was de kerk al niet toen ze nog maar in de kinderschoenen stond. Paulus schrijft aan de kerk in Corinthhe: 'Onder u waren er niet veel die naar wereldse maatstaven wijs waren, niet veel die machtig waren, niet veel die van voorname afkomst waren. Maar wat in de ogen van mensen zwak is, heeft God willen gebruiken om de sterken te beschamen. Wat in de ogen van de wereld onbeduidend is en wordt veracht, wat niets is, heeft God uitgekozen om wat wel iets is, teniet te doen. Zo kan geen mens zich tegenover God op iets beroemen.'

Paulus' uitleg herinnert ons eraan dat er altijd een kloof zit tussen hoe de kerk eruitziet en de realiteit – dat is precies zoals God het bedoeld heeft. Sinds de dagen van Abraham, Izaak en Jakob leek het volk van God altijd gebroken en een beetje achterlijk, en vaak was dat ook werkelijk zo.

Maar er is maar weinig in Gods koninkrijk wat precies is wat het lijkt. Het eerste wordt het laatste, ware kracht wordt gevonden in zwakheid, en uiteindelijk zullen mensen die arm en hongerig zijn, mensen die rouwen, en vervolgde zwerwers de hemel en de aarde erven. Zorgen en angst verliezen hun kracht als het koninkrijk groeit.

U kunt ons steunen door uw voor de belasting aftrekbare giften te storten op rekening NL42 RABO 0324 6259 01 ten name van de Stichting Woord en Wereld te Hardinxveld-Giessendam. Zij die de stichting testamentair willen gedenken, kunnen gebruikmaken van de volgende formulering: Ik legateer (... bedrag invullen ...) vrij van kosten aan de Stichting Woord en Wereld, statutair gevestigd te Haarlemmermeer. Wij zijn een ANBI-instelling.

@NaderBekeken

www.facebook.com/naderbekeken

www.woordenwereld.nl